

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ FELSEFİ
YAKLAŞIMLARIN İNCELENMESİ**

Fadime GÜNEY

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Zekerya BATUR

Uşak

Nisan, 2019

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ FELSEFİ
YAKLAŞIMLARIN İNCELENMESİ**

Fadime GÜNEY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Zekerya BATUR

UŞAK

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Nisan, 2019

ÖZET

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ FELSEFİ YAKLAŞIMLARIN İNCELENMESİ

Fadime GÜNEY

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nisan 2019

Danışman: Doç. Dr. Zekerya BATUR

Bu çalışmada, ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin felsefi yaklaşımlar açısından incelenmesi ve metin türlerinin hangi felsefi akımın özelliklerini taşıdığı belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kabul edilip okutulan ortaokul Türkçe ders kitapları, bilgi felsefesi akımlarına göre incelenmiştir.

Bu araştırmada 5, 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında belirlenen metinlerin felsefi yaklaşımlar açısından incelendiği betimsel nitelikli bir çalışmadır. Çalışmada doküman incelemesi tekniğinin temel doküman inceleme deseni kullanılmıştır. Veri toplama aracı geliştirilirken öncelikle literatür taraması yapılmıştır. Sonra ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan bütün metinler alanında uzman kişiler tarafından incelendikten sonra her temadan bir metin, bilgi felsefesi akımlarına uygunluğuna göre alan uzmanları tarafından belirlenmiştir. Belirlenen metinler bilgi felsefesi akımlarına göre genel anlamda değerlendirilmiştir. Bu metinler bilgi felsefesi akımlarına göre değerlendirilmiş ve bu akımların uzman görüşleri çerçevesinde felsefi akımlara uygunlukları belirlenmiştir.

Sonuç olarak bu çalışmada, ilköğretim Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin felsefi yaklaşımlar açısından incelenmesi yapılmış ve yapılan incelemeler sonucunda, Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerde faydacılık(pragmatizm), sezgicilik (entüsyonizm) ve eleştircilik (kritisizm) akımlarının her sınıf düzeyindeki metinlerde bulunduğu; görüngübilim (fenomenoloji),çözümleyici felsefe (analitik) ,

deneycilik (empirizm), olguculuk (pozitivizm), akılcılık (rasyonalizm) gibi akımların da üç sınıf düzeyinde bulunduğu görülmüştür. Şüphecilik (septizm) akımına ise metinlerde rastlanmamıştır. Türkçe ders kitabındaki metinler felsefi akımlar doğrultusunda incelendiğinde, Türkçe ve felsefenin bir arada değerlendirilmesinin de olanaklı olduğu görülmüştür. Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerde faydacılık (pragmatizm) akımı her sınıf düzeyindeki metinlerde görülmektedir. Pragmatizm akımının görüldüğü metinlerde “fayda” unsurunun ön planda olduğu gözlemlenmiştir. Sezgicilik (entüisyonizm) akımı da incelenen ortaokul Türkçe ders kitaplarında her sınıf düzeyinde görülmektedir. Entüisyonizm akımının görüldüğü metinlerde “sezgi” unsuru ön plana çıkmaktadır. Eleştiricilik (kritisizm) akımının 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeyindeki metinlerde bulunduğu ve metinlerde “akıl ve deney” kavramlarının çoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir. Görüngübilim (fenomenoloji) akımı 5, 6 ve 7. sınıf düzeyindeki metinlerde görülmektedir. Metinlerde “paranteze alma ve özü görüleme” kavramları daha çok gözlemlenmektedir. Analitik felsefe 5, 6 ve 8. sınıf düzeylerinde görülmektedir ve “dil” kavramı ön plana çıkmaktadır. Deneycilik (empirizm) akımı da 5, 6 ve 8. sınıf düzeylerinde görülmektedir. Metinlerde “deney, denemek” kavramları gözlemlenmiştir. Olguculuk (pozitivizm) akımı ise 5 ve 6. sınıf düzeyinde görülmektedir. “Olgü” kavramı ön plana çıkmaktadır. Akılcılık (rasyonalizm) akımı da 6, 7 ve 8. sınıf düzeyindeki metinlerde görülmektedir ve “akıl” kavramı ön plana çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Ders Kitapları, Felsefi Yaklaşımlar, Türkçe Eğitimi, Felsefe.

ABSTRACT**THE REVIEW OF THE PHILOSOPHICAL APPROACHES IN SECONDARY
SCHOOL TURKISH BOOKS**

Fadime GÜNEY

Turkish Education Department

Uşak Üiversity, Social Sciences Institute, February 2019

Advisor: Assoc. Prof. Zekerya BATUR

In this study, It has been aimed to analyze the epistemology movements in the texts which are included in secondary school Turkish books and to find out which philosophical movements the text types get. In the study, secondary school Turkish books of the academic year 2017-2018 ,which are approved by ministry of national education and are used in schools, have been examined according to epistemology movements.

While data collection tools are developed, literature review has been made. Then, after all the texts which are included in secondary school Turkish books are examined by leading experts, one text from every theme has been defined by experts in regard to its suitability for epistemology movements. Defined texts have generally been evaluated with respect to epistemology movements. These texts have been evaluated with respect to epistemology movements and these texts' suitability has been specified by the outline of expert opinion with respect to these movements.

As a result in this study, the texts which are included in secondary school Turkish books have been examined according to epistemology movements and as a result of this examination, in these texts which are included in secondary school Turkish books it has been found out that pragmatism, intuitionism and criticism

movements are included in all class level and also movements such as phenomenology, analytical philosophy, empiricism, positivism and rationalism are included in three class level. Pragmatism current is found in the texts in each class level in the texts in Turkish textbooks. It is observed that the element of benefit is at the forefront in the texts in which pragmatism is seen. In the middle school Turkish textbooks examined, the flow of intuitionism is observed at each class level. Intuition element comes into prominence in the texts in which there is a manifestation of intuitionism. It was observed that the criticality of the criticism was found in the texts in the 5, 6, 7 ve 8th class level and in the texts the concepts of mind and experiment were in the majority. Phenomenology current is seen in texts in classes 5, 6 ve 7th. The concepts of parenthesis and lack of essence are observed in texts. Analytical philosophy is seen in class 5, 6 and 8th language concept comes to the fore. Empiricism is seen in my mind at 5, 6 ve 8th class levels. “Experimental, try” concepts have been observed in texts. The positivism trend is seen at the 5 and 6th class level. Case concept comes to the fore. Rationalism is also seen in the texts of the 6, 7 and 8th class and the concept of reason comes to the fore.

Key words: Turkish lesson books, epistemology movements, Turkish Education, philosophy

UŞAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
 Tezli Yüksek Lisans Jüri ve Enstitü Onayı

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Türkçe Eğitimi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 164009002 No'lu öğrencisi Fadime GÜNEY'in "ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ FELSEFİ YAKLAŞIMLARIN İNCELENMESİ " adlı tezi 30 /04 / 2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Danışman	: Doç. Dr. Zekerya BATUR	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Muharrem Kürşad YANGİL	
Üye	: Doç. Dr. Selcen ÇİFCİ	

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Çinli filozof Kofiçyüs'e: "Bir ulusun tüm yönetimi sana bırakılsaydı ilkin ne yapardın?" diye sorulduğunda o, 'İlkin dili düzeltirdim. Dil düzgün olmayınca söylenen, söylenmek istenen değildir. Söylenen söylenmek istenen olmayınca, yapılması gereken yapılmadan kalır. Yapılması gereken yapılmadan kalınca töre ve sanat geriler. Törelerle sanat gerileyince de adalet yoldan çıkar. Adalet yoldan çıkınca da halk çaresizlik içinde kalır. İşte bunda söylenmesi gereken başıboş bırakılmaz. Bu her şeyden önemlidir.'" demiştir. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere Türkçe ve felsefe birliğinin sağlanmasının, öğrencilerin anlayışlarını ve bakış açılarını geliştirmede fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada Türkçe ve felsefe bu birlikteliğinin analizi yapılmıştır.

Bu çalışmanın konusundan, son aşamasına kadar desteğini esirgemeyen ve her zaman beni yüreklendirip destek olan saygıdeğer danışmanım Doç. Dr. Zekerya BATUR'a ve Arş. Gör. Dr. Erkan BOZKURT'a teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca desteğini esirgemeyen Uşak Üniversitesi Türkçe Eğitimi alanının değerli hocalarına teşekkür ederim.

Bu çalışmanın şekillenmesinde emeği geçen felsefe öğretmeni değerli arkadaşım Sümeyye YILMAZ'a teşekkür ederim.

Fadime GÜNEY

Uşak, 2019

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı: Fadime GÜNEY

Doğum Yeri ve Tarihi: Uşak / Eşme 14. 11. 1982

Lisans Eğitimi: Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği Bölümü

Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi, Felsefe Bölümü

İş Deneyimi:

	YılYer	Görev
2015-2016	Atatürk Anadolu Lisesi Turhal/ Tokat	Felsefe Öğrt.
2016-2017	Ulubey Anadolu Lisesi Ulubey/Uşak	Felsefe Öğrt.
2017-2018	Korualan ÇPAL Hadim/KONYA	Felsefe Öğrt.
2018-2019	Korualan ÇPAL Hadim/KONYA	Okul Müd.
2019-halen	Mualla Nigar Yamaç Ortaokulu Akşehir/KONYA	Türkçe Öğrt. ve Müdür Yard.

İletişim:

fadimeguney.1317@gmail.com

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	vii
ÖNSÖZ.....	viii
ÖZGEÇMİŞ.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
1.BÖLÜM.....	1
1.1. GİRİŞ.....	1
1.1.1.Problem durumu.....	1
1.1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.1.3. Problem Cümlesi.....	3
1.1.4. Alt problemler.....	4
1.1.5. Araştırmanın önemi.....	4
2. BÖLÜM.....	5
2.1. Kavramsal çerçeve.....	5
2.1.1. Felsefe Nedir?.....	5
2.1.2. Eğitimde Felsefe.....	7
2.1.3. Türkçe Eğitimi Alanında Felsefe.....	8
2.1.4. Bilgi Nedir?.....	10
2.1.5. Bilgi Felsefesi (Epistemoloji).....	11
2.1.6. Bilgi Felsefesi Akımları.....	13
2.1.6.1. Rasyonalizm (Akılcılık).....	13
2.1.6.2. Pozitivizm (Olguculuk).....	13

2.1.6.3. Fenomenoloji (Görüngübilim).....	14
2.1.6.4. Analitik Felsefe (Çözümleyici Felsefe).....	14
2.1.6.5. Entüisyonizm (Sezgicilik)	15
2.1.6.6. Pragmatizm (Faydacılık).....	16
2.1.6.7. Empirizm (Deneycilik)	17
2.1.6.8. Kritisizm (Eleştiricilik).....	17
2.1.6.9. Septizm (Şüphencilik).....	18
2.2. İlgili Araştırmalar.....	19
3. BÖLÜM.....	22
3.1. Yöntem.....	22
3.1.1. Araştırmanın Modeli.....	22
3.1.2. İncelenen Ders Kitapları.....	22
3.1.3. Veri Toplama Süreci.....	22
3.1.4. Veri Toplama Araçları.....	23
3.1.5. Verilerin Analizi.....	23
3.1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	23
3.1.7. Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenirliği.....	24
4. BÖLÜM	24
4.1. Bulgular ve Yorumlar.....	24
5. BÖLÜM.....	67
5.1. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	67
5.1.1. Tartışma ve Sonuçlar.....	67
5.1.2. Öneriler.....	74
KAYNAKÇA.....	75

1. BÖLÜM

1.1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya yönelik problem durumu, amaç ve alt problemler yer almaktadır.

1.1.1. Problem durumu

“Sorgulanmamış yaşam yaşamaya değer” der Sokrates. Zihinsel faaliyette bulunulmadığı zaman düşünce biçimlerinin de farklılaşması beklenmemelidir(Akdemir, 2004, s.4). Olayları, durumları sorgulamak da eleştirebilme kabiliyeti kazandırır. Bilgiye anlam vermeye çalışırken, bilginin yapısına göre, kişi nesnel ve öznel düşüncelerini kullanabilir. Bu düşünce yapıları da bize farklı konulara farklı bakış açısıyla yaklaşma bilinci kazandırır. Günümüzde bilgiye ulaşmak oldukça kolaydır. Bu durumda önemli olan bilgiye ulaşmak değil onu anlamlandırmaktır. Bilgiye anlam verirken esas olan, sıradan bir şekilde herkesin düşündüğü gibi düşünmek değil, sorgulayarak, eleştirerek yeni özgün fikirler ortaya çıkarmaktır. Düşünme etkinliği farklı beceriler ile ortaya çıkar. Bu beceriler; yaratıcı düşünme, sorgulama, olaylara farklı bakabilme yeteneği ile bilgiye ulaşma çabasıdır. Bu becerilerin kazandırılmasında etkili olacak olan yöntemlerden biri de öğrencilere felsefi düşünme alışkanlığı kazandırabilmektir. Türkçe Dersi Öğretim Programındaki temel beceriler; Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim kurma, problem çözme, araştırma, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimciliktir (MEB, 2006, s.5). Programdaki bu temel becerileri öğrencilerin kavrayabilmesi için de, öğrencilerin felsefi düşünme alışkanlığına sahip olması gerekir. Türkçe öğretiminin temeli bu beceriler esas alınarak oluşturulur. Öğrencilerin yaratıcılık, eleştirel düşünme, problem çözme gibi becerileri, sorgulama kabiliyetine göre ve bir şeylerden şüphe duyma durumuna göre geliştirilebilir. Felsefe de şüphe etmekle ortaya çıkar. İnsanı yeni şeyler yapmaya iten merak güdüsüdür. Felsefe, şüphe duyma aracıdır. Bu aracı doğru bir şekilde kullanabilmek için de sistemli bir dil kullanılmalıdır. Sistemli bir ifade tarzı, tutarlı düşünme biçimi, kanıtlama gereği duyulmayan bilgi, alternatif

sorgulama teknikleri felsefenin anlaşılmasında etkili olan unsurlardır. Doğrudan çözülmesi gereken problemlerde felsefenin etkisi az iken, dolaylı yoldan çözülmesi gereken problemlerde ise felsefenin etkisinin daha fazla olduğu görülmektedir. Bir görüşe bağlı kalmadan karar verebilme yetisinin ortaya çıkabilmesi için özgür düşünce biçiminin öğrenilmesi ve öğrenildikten sonra da hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu durumda yönlendirme olmadan ifade alışkanlığı kazanmak mümkündür.

Soru sormak düzenli ve amaca dönük yapılması gereken bir faaliyettir. Sorgulamanın en önemli unsuru soru sormaktır. Sadece bilgi düzeyinde sorulan bir soru sorgulayıcı olmanın dışındadır. Sorgulamada amaca ulaşmak isteniyorsa mutlaka eleştirel, çözümsel, analitik sorular sorulmalıdır. Bilinen bir şeyin ne olduğunu sormak soruya eleştirel bir boyut getirmez. Soru, bilinenin dışında yeni çözüm önerileri geliştirmeye dönük olursa, farklı bakış açıları ve eleştirel bir boyut sergilenirse sorgulayıcı bir nitelik kazanabilir (Dombaycı, 2011). Sorgulayıcı olmak ve bunu bir düzen çerçevesinde yapmak gerekir. Sorgulama düşünme boyutunun en üst düzeylerinden biridir. Sadece ezbere dayalı bir tutum geliştirmek ve hayatı eleştirmeden, sorgulamadan yaşamak bize sunulan akli yerli yerinde kullanamamaktır.

İlköğretim Düşünme Eğitimi Dersi Öğretim Programı'na (2016) göre “İnsanın çoğu zaman yeterince önem vermeden, alışkanlık üzere yerine getirdiği düşünme faaliyeti çeşitli şekillerde ortaya çıkar. Günümüzde en çok kabul edilen tarifiyle düşünme; bir sonuca varmak amacıyla bilgileri, kavramları incelemek, karşılaştırmak ve aralarında ilişkiler kurarak başka düşünceler üretmek işlemidir.” Düşünme var olan bir şeyin aynısını söylemek ve yazmak değildir. Bu taklitten öteye gitmeyen bir davranıştır. Düşünme, bir şeyi taklitten çıkarıp onu kendi anlam bağlamından uzaklaştırmadan analiz edip karşılaştırmalar yapabilmektir. Bu bağlamın oluşturulmasında, analiz ve karşılaştırma yeteneğinin kazanılmasında felsefi düşünme biçiminin geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Ayşe'er'e (2003) göre felsefenin konusunun sınırlandırılması, her söylenen şeyin felsefe algısı oluşturması yerine, daha akılcı ve daha mantık alanları içinde değerlendirilmesi gerekir. analitik bir bakış açısıyla tekrar gözden geçirilip

yenilenmesi gerekir. Felsefenin bir sınırının olması, onu doğru ve yanlış olarak nitelenebilen bir bilgi ve sınanabilirliğinin olduğu bir bilim dalı haline getirmek diğer alanlarla olan bağıını da güçlendirecektir.

“Türkçe Dersi Öğretim programında yer alan genel amaçlardan biri de; yapıcı, yaratıcı, akılcı, eleştirel ve doğru düşünme yollarını öğrenmeleri, bunları birer alışkanlık haline getirmeleridir” (MEB, 2006, s.5). Bu özelliklerin öğrencilere kazandırılabilmesi için Türkçe ve felsefe eğitiminin de birlikte ele alınması, Türkçe ders kitaplarındaki metin örneklerinin bu doğrultuda yani felsefi yaklaşımlarla değerlendirilmesi gerekir.

Felsefe ile düşünen birey bilginin sınırlarını aşabilecek düzeye gelir ve bu da onlara yaşamlarının her alanında farklı düşünme ve düşündüğünü uygulayabilme yetisi kazandırır. Bu doğrultuda hareket edilirse eğitimin ve öğretimin sınırları zorlanabilir. Bu nedenle, çalışmada ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metin örnekleri, bilgi felsefesi akımlarının özelliklerini taşıyıp taşıyamaması açısından incelenmiştir.

1.1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, ortaokul Türkçe ders kitaplarının bilgi felsefesi akımları (rasyonalizm, pragmatizm, empirizm, kriticizm, analitik felsefe, entüisyonizm gibi) açısından incelenmesi ve metin türlerinin hangi felsefi akımın özelliklerini taşıdığıının belirlenmesidir.

1.1.3. Problem Cümlesi

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler bilgi felsefesi akımları açısından çeşitlilik göstermekte midir?

1.1.4. Alt problemler

- 1)Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler rasyonalizm (akılcılık) akımına uygun özellikler taşımakta mıdır?
- 2) Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler empirizm (deneycilik) akımına uygun özellikler taşımakta mıdır?
- 3) Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler pozitivism (olguculuk) akımına uygun özellikler taşımakta mıdır?
- 4) Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler kriticizm (eleştiricilik) akımına uygun özellikler taşımakta mıdır?
- 5) Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler fenomenoloji (görüngübilim) akımına uygun özellikler taşımakta mıdır?
- 6) Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler analitik felsefe (çözümleyici felsefe) akımına uygun özellikler taşımakta mıdır?
- 7) Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler entüisyonizm (sezgicilik) akımına uygun özellikler taşımakta mıdır?
- 8) Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler pragmatizm (faydacılık) akımına uygun özellikler taşımakta mıdır?
- 9)Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler septizm (şüphecilik) akımına uygun özellikler taşımakta mıdır?

1.1.5. Araştırmanın önemi

Bu araştırmada, ortaokulda okutulan Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerdeki, bilgi felsefesi akımlarının belirlenmesi esas alınmıştır. Bu felsefi akımların incelenmesinde doğru ölçütlerin seçilip, bu ölçütlerin doğru olarak değerlendirilmesinin önemi ele alınmaktadır. Literatür dahilinde bilgi felsefesi akımlarının doğru bir biçimde incelenip, ortaokul Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin bu akımlar doğrultusunda ele alınmasının önemi de incelenmiştir. Bu inceleme dahilinde Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin bilgi felsefesi akımları doğrultusunda, öğrencilerin de felsefe ile olan ilişkileri dolaylı bir yolla da olsa gözlenebilmiştir. Bunlar da felsefe ve Türkçe eğitimi alanlarının birlikte ele alınmasında önemli bir etken olacaktır.

2. BÖLÜM

Bu bölümde felsefenin farklı tanım ve açıklamalarının yapılması, eğitimde felsefe, Türkçe eğitimi alanında felsefe, bilginin tanımının yapılması, bilgi felsefesinin açıklamasının yapılması, bilgi felsefesi akımları olan; rasyonalizm (akılcılık), pozitivizm (olguculuk), fenomenoloji (görüngübilim), analitik felsefe (çözümleyici felsefe), entüsyonizm (sezgicilik), pragmatizm (faydacılık), empirizm (deneycilik), kritisizm (eleştiricilik), septizm (şüphecilik) ile ilgili literatür taraması yapılmış ve ilgili araştırmalar incelenmiştir. İlgili araştırmalar bölümünde, bu tezle ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Kavramsal çerçeve

2.1.1. Felsefe Nedir?

Felsefe, bilgiyi sevmek demektir. İnsan her zaman eleştirel düşünme ve gerçeği bulma arayışındadır. İnsanın yüzyıllardır merak ettiği şeyler vardır: Varlık aleminin bir bütün olarak durumu, insanların bu varlık alemindeki yeri ve bu alem içindeki gerçekleri öğrenme istekleri, bu isteklerin insan zihnini sürekli meşgul etmesi gibi nedenleri ortaya çıkarmak için insan sürekli çalışıyor (Ergün, 2014). Gerçeğin peşinde olmak, insan denen varlığı yeni araştırmalar yapmaya itmiştir. Evrende, kainatta; canlı ve cansız, somut ve soyut varlıkların ele alınışı değişik bakış açılarının geliştirilmesine yol açmıştır. “İnsan” denen varlığın anlam arayışına bir cevap niteliğinde olan felsefe dalı, canlı ve cansız varlıklardaki gizemi çözmek için de ileriye dönük bir yol niteliği taşır.

Düşünme gibi üstün bir özelle kuşatılan insanın; sorgulama, eleştirme, olaylara farklı yönlerden yaklaşma gibi yeteneklerinin olması ve kendinde olan bu yetenekleri keşfetmesi gerekmektedir. Bu yeteneklerin geliştirilmesi de canlı varlıklar arasında sadece insana özgü bir yeti olan “aklı kullanma biçiminin” nasıl değerlendirilmesi gerektiği ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır.

Felsefenin, tek bir tanımının olmadığı, her felsefi görüşün bağlı olduğu değerler ve inanç sistemlerine göre felsefi tanımlayışının farklı olduğu görülür. Ünlü filozoflardan Sokrates felsefeyi “ Neleri bilmediğini bilmek” olarak tanımlarken, Platon “Doğruyu bulma yolunda, düşünsel bir çalışma” olarak tanımlamıştır (Guttek, 2001). Düşünme biçiminin tek bir yolu olmadığı gibi felsefeye tek bir tanım yapmak da felsefenin alanını daraltmaktır. Felsefe için yapılan farklı tanımların olması sorgulama ve eleştirme yeteneğinin de sınırlarının zorlanması demektir.

“Felsefe tarihine bakıldığında, “Felsefe nedir?” sorusuna sürekli cevap aranmıştır. Felsefeyi tanımlama çalışmaları doğrultusunda verilen cevaplar, sürekli olarak felsefenin gelişimini sağlamış ve tutarlı bir felsefe anlayışının ilerlemesinde doyurucu bilgilere ulaşılmıştır. Her doyurucu bilgi tekrar tekrar sorgulanmış ve bu sorgulama farklı düşünme biçimlerini ortaya çıkarmıştır”(Topdemir, 2009, s.119). Felsefenin etkinliği, çoğu durumda doğruyu tam olarak bulmak yerine öznel bir bakış açısıyla o doğruları çeşitlendirebilmektir.

Felsefenin sonuca odaklı olmadığı ve sürekli yolda olma çabası olduğu bilinmektedir. Kanıt sunmadan ya da kanıtlama gereği duyulmadan var olan felsefe, birçok farklı pencereden olaylara bakmaya çalışır. Farklı açıdan bakılan olaylar bütünlük çerçevesi içinde değerlendirilir ve anlamlandırılmaya çalışılır (Ertürk, 1988). “Felsefe” sözcüğü dilimizde çok fazla yer etmese de sosyal hayatta her seviyede insanın yaşantısı içinde yerini almıştır. Farkında olmadan felsefe yaşam içindeki yerini almıştır. İnsanın düşünme biçimi, bakış açısındaki farklılık, kişilik oluşumu gibi etkenler felsefenin sonucudur (Aydın, 2014). Ne olduğu bile zor anlaşılan bir yapıda olan felsefe, aslında düşünce biçiminde ve bu düşünce biçiminin aktarımında kullanılan bir ifade tarzıdır. İfade edilen ve edilemeyen şeylerin yapılandırılmasında ve öznel bir nitelik kazanılmasında felsefe etkilidir. Öte yandan tıpkı eğitim kavramında olduğu gibi felsefe kavramı üzerinde de ortak bir tanım yapılamamıştır. Felsefe sınırlarını belirlemek suretiyle tanımlanarak bir kereye mahsus anlam yüklemenin yeterli olduğu bir disiplin değildir. Genel olarak felsefe bilgelik sevgisi ya da hikmet arayışı anlamlarında kullanılmaktadır (Cevizci, 2003). Bilgiyi sevmek ve öğrenme arayışı içinde olmak, bu öğrenme arayışından sonra da bilgileri birleştirip, ayırmak, analiz ve sentez yapmak da anlam arayışı içinde olmaktır. Anlamı bulan da aslında kendisini bulmuş demektir. Bu felsefe

tanımlarından da anlaşılacağı gibi felsefenin herkesin aynı anlayabileceği yani nesnel bir tanımını yapmak oldukça zordur. Bu durum eğitimde de farklı felsefi yaklaşımların benimsenmesine neden olmuştur. Eğitimde kullanılan felsefi yaklaşımlar da eğitim ortamının içinde olması gerekmektedir.

2.1.2. Eğitimde Felsefe

Eğitim, dinamik toplumun, dinamik bireyini şekillendirmek için dinamik bir yapı oluşturmak suretiyle üzerinde sürekli değişiklikler yapılmaktadır. Bu değişikliklerin temel amacının, aklını ve iradesini doğru ve etkin kullanan, özgür ve özgün düşünebilen, sorgulayıcı, entelektüel bireyler yetiştirmek olduğu söylenebilir (Sönmez, 1998). Geleneksel eğitim sisteminde özgür ve özgün bakış açısı değil, ezbere dayalı yaklaşım benimsenmiştir. Ülken (1963) tarihi düşünce sahibi olan kişi, artık antik Yunanlı ya da Ortaçağlı gibi kesin doğruların söylendiğine inanmıyor; kesin ve tek görünüş ile konuşmuyor; hakikatlerin görüntülerini ayrı ayrı gördüğünü savunuyor. Geleneksel yaşayış tarzının eğitim sistemi ve eğitim politikalarını etkilemesi, eğitilen öğrencilerin de bu çerçevede ezberci bir sistemin içinde var olması toplum yaşayışını da etkilemiştir. Daha sonra yapılandırmacı eğitim anlayışı bir eğitim politikası olarak benimsenmiş ve eğitim alan öğrencilerin sorgulayıcı, eleştirel, özgün düşünebilen bireyler olup topluma katılmaları istenmiştir.

Eğitim, insanın doğal ve insani bir çevrede kendi yolunu çizebilmesi ya da bu olanağı bulabilmesidir. Çünkü insan, dışından gelen etkileri ne geri gönderir ne de olduğu gibi benimseyebilir. Aksine bunları kendi iç güçleriyle, dışarıdan gelen dönütleri kendi ereklerine göre uyarlamaya çalışır (Soykan, 1996). Bireye sunulan eğitim ve bu eğitimin temellerinin dayandığı sistem, bireyin kendisini değiştirdikten sonra yavaş yavaş etki alanını genişleterek çevre şartlarına uyum problemlerini aşmasını sağlar. Eğitimde felsefe anlayışı, dışarıdan gelen etkileri olduğu gibi benimsemek değil, bu etkileri içselleştirdikten sonra kendi bakış açısını ortaya koymaktır.

Seven (2004) eğitimin hedefinin olabilmesi için öncelikle yol ve yöntemin belirlenmesi gerekmektedir. Bu yol ve yöntemler felsefi yaklaşımlar doğrultusunda

incelenmeli ve felsefi yaklaşıma uygun eğitim durumları kullanılmalıdır. Kuralların esas olduğu bir eğitim ortamında bütünden parçaya gitmek etkili iken, yapılandırmacı bir eğitim anlayışının temel alındığı sistemde bilimsel içerikli yöntem ve teknikler kullanılmalıdır.

Ülken (2001)'e göre felsefe, düşünme üzerine düşünmedir. Bunun en önemli yanı da eğitim ve öğretime yansımalarıdır. İnsan, değişmez bir dünyada her şeyi hazır olarak bulduğuna inandığı zaman ne kültür değişmesi ne onu değiştiren kuvvetler üzerinde düşünmüştür. Yalnız bizim çağımızdadır ki, kültür yaratışı insan düşüncesinin mihrakı, eğitim felsefesi felsefenin çatısı oldu. Eğitim felsefesinin amacı; sorgulayabilen, araştırmacı, toplumsal ve bireysel ilişkilerinde saygılı, teknolojik gelişimi yakından izleyebilen ve teknolojiyi kullanabilen, anadilini etkili bir şekilde kullanabilen, en az bir yabancı dil bilen, kendi kararlarını verebilen, özgüveni gelişmiş, toplum karşısında kendisini ifade edebilen, ulusal değerlere sahip çıkan, kendisiyle ve yaşadığı toplumla barışık, faziletli ve sosyal insan yetiştirmektir. Eğitim felsefesi, eğitimin amaçlarını şekillendirir ve aynı zamanda eleştiricidir (Çağlayan, 2007).

2.1.3. Türkçe Eğitimi Alanında Felsefe

Çinli filozof Kofiçyüs'e: "Bir ulusun tüm yönetimi sana bırakılsaydı ilkin ne yapardın?" diye sorulduğunda o, "İlkin dili düzeltirdim. Dil düzgün olmayınca söylenen, söylenmek istenen değildir. Söylenen söylenmek istenen olmayınca, yapılması gereken yapılmadan kalır. Yapılması gereken yapılmadan kalınca töre ve sanat geriler. Törelerle sanat gerileyince de adalet yoldan çıkar. Adalet yoldan çıkınca da halk çaresizlik içinde kalır. İşte bunda söylenmesi gereken başıboş bırakılamaz. Bu her şeyden önemlidir." Diyerek dilin önemini vurgulamıştır.

Dil, Türkçenin öğrenilmesinde ve kültürümüzün aktarılmasında temel unsurlarından biridir. Dil, Türkçe ve felsefenin iç içe olduğu alanlardır (Göçer, 2012). Türkçe bir kurallar bütünü değildir. Kuralları olduğu kadar, anlam yönü de vardır. Bu anlam yönünü kavrayabilmek için de felsefi bir bakış açısı geliştirmek gereklidir. Toplum içinde düzenin sağlanabilmesi için, toplumu oluşturan insanlarda

tutarlı davranışın ve işleyişin olması gerekir. Bu işleyiş de öncelikle dilin kullanımında çelişik ifadeler olmadan sağlanabilir.

Süreç odaklı eğitim anlayışının sonuç odaklı eğitim anlayışına göre sistem içindeki yeri önemli bir hâl almıştır. Bu anlayış yapılandırmacı eğitim anlayışıdır. Bu anlayışa göre öğrenilenin ne olduğundan çok, nasıl öğrenildiği üzerinde durulmuştur. Sonuçta ne elde edildiğinden ziyade süreçte ne kazanıldığı daha önemlidir. Bu yöntemle sınıf içinde öğrenciyi daha iyi tanımak ve yol ve yöntemleri öğrencinin nasıl kullandığı onları gözlemleyerek anlaşılmasına çalışılmıştır. Ezber yöntemlerinden ziyade üst aklı harekete geçirmek esas olan hedeftir. Sorgulama ve eleştirme becerileri de üst aklı harekete geçirerek kazanılabilir (Çelik, 2006). Davranışçı yaklaşım modelinde daha çok ezberci yaklaşım olduğu için felsefi bakış açısına ihtiyaç duyulmamıştır. Yapılandırmacı yaklaşım modeline geçildikten sonra bilginin ne olduğu ve ne öğretildiği değil, nasıl olduğu ve nasıl öğretildiği önem kazanmıştır. Yapılandırmacı yaklaşımla birlikte de felsefi bakış açısına daha çok ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak öğrencilerin;

1. Anlama, sıralama, ilişki kurma, sınıflama, sorgulama, eleştirme, tahmin etme, analiz sentez yapma, yorumlama ve değerlendirme becerilerini geliştirmeleri,

2. Yapıcı, yaratıcı, akılcı, eleştirel ve doğru düşünme yollarını öğrenmeleri, bunları bir alışkanlık hâline getirmeleri, amaçlanmaktadır (MEB, 2007, s.4).

İdealizm, gerçekçilik, faydacılık ve varoluşçuluk felsefeleri eğitim sisteminde etkili olan yaklaşımlardır. İlk iki felsefe geleneksel, diğer iki felsefe ise çağdaştır (Demirel, 2000). Faydacılık, bir eğitim yaklaşımı olarak yolda olma durumudur. Yani bilgi sadece bir kişinin söylediğinden ziyade kişinin kendi anladığıdır. Varoluşçulukta, bireyler bilgiyi kendileri anlamlı hale getirirler. (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Geleneksel eğitim anlayışları, çağdaş eğitim anlayışlarına göre bilgiyi bireyin kendisinin yapılandırmasına bağlı olmadığı için yapılandırmacı eğitim anlayışına uygun değildir (Erdem ve Demirel, 2002).

2.1.4. Bilgi Nedir?

Bilgi; bilinen şey; bilme edimi sonucunda ulaşılan şey anlamındadır (TDK, 2005, s.67). Bilme öğrenme merakının bir sonucudur. Özne (bilen) ve nesne (bilinen) etkileşimi sonucunda ortaya çıkar. Bilen ile bilinen anlamlı bir bütün haline getirilir ve zihinsel süreçlerden geçirildikten sonra aktarılabilir hale getirilir(Bilhan, 1991).Evrende olup bitenleri merak etme ve evrenin içinde olan etkileşimler de bilginin başka bir açıdan tanımlanmasıdır. Bir şiiri ezberlemek, yorumlamak; bir işi nasıl yapacağını bilmek; kendini tanımak bir bilgidir(Seven, 2004).Bilgi ve felsefe ilişkisi de bir yöntemin tekrar belirlenmesidir. Bu yöntem aynı zamanda bir farklılaşmadır. Bakış açılarının ötesini bilmektir (Akarsu, 1975).

Bilgi çok farklı şekillerde olabilir. Konuşma şeklinde bir ifade aracı olabilir. Yazı haline dönüşüp geçmişin izlerini koruyabilir. Görülebilir olup resim, görüntü, film şeklini alabilir. Bilgi matematik, Türkçe, dil, sanat gibi oluşumlar içine girerek değişik yapılarda karşımıza çıkabilir. Bir tiyatro eserinde yansıtılan bilginin aracı rol yapmaktır. Bir şarkının içeriği bestesi olan ve kulağa farklı gelen bir bilgi türüdür. Sosyal medya araçları da sosyal hayatın ve etkileşimin devamını sağlayan bilgi unsurlarıdır. Bilginin; dokunmak, görmek, duymak, tatmak, koklamak gibi somut halleri; düşünmek, nefret etmek, sevmek, adaletli olmak gibi soyut halleri de vardır. bilgiler bir tane olabileceği gibi birden fazla da olabilir. ortaklaşa ve dağıtılmış bilgiler de vardır. Ordu, meclis, orman, ortaklaşa; asker, milletvekili, ağaç ise dağıtılmış bilgilere örnektir. Her canlının ortak bir adı vardır ama hepsi şekil açısından birbirinden farklıdır. Bilgiler benzer şeyleri gruplandırmak adına isim olarak kullanılabilir. İnsanın ruh yapısı ayrı ayrıdır. Fakat ortak bir isim ile hepsine insan denmiştir. Bilgi, varlıkları sınıflandırmak için kullanılan şeylerdeki ana yapıdır (Seven, 2004).

Doğadaki her şey bir amaç için var edilmiştir. Varlık aleminde yaratılan her bir şey insanların hizmetine sunulmuştur. Varlığı anlayabilmek için canlılar ve cansızlar dünyasında olup biteni anlamlandırmak gerekir. Aklını en iyi şekilde kullanabilen canlı insandır. Akıl ve ruh dengesini sağlamak da insan olmanın bir özelliğidir. Doğanın dengesinin sağlanabilmesi için de insanın aklını iyi bir şekilde kullanması ve bu dengeyi bozmaması gerekir. Bilgiyi kullanmaya çalışan hayvanlar

da vardır ama asıl bilginin ileticisi ve geçmişten alıp gelecek nesle aktarıcısı ise insandır. Bilgi oluşum itibarıyla analiz ve sentez yaparak kullanılırsa daha kullanışlı bir hal alır (Ergün, 1996).

Ergün'e (1996) göre vücutta var olan bütün sistemler bilgi için gereklidir. Merkez konumunda olan ise beyindir. İnsan beyni doğuştan tabula rasadır yani boşdur. Bunun için de insan bilgiyi önce alır sonra eleştirel süzgeçten geçirir, sonra da ona öznel bir hal kazandırır. Hayvan ve bitkiler ise bilgiyi olduğu gibi alır ve bu şekliyle de kullanmaya çalışır. İlk bilgisayarların oluşumu bile insan beyninin işleyişine göre anlamlandırılıp var edilmeye çalışılmıştır. Milletlerin ortak değerleri de bilginin merkezi konumundadır.

2.1.5. Bilgi Felsefesi (Epistemoloji)

Bilgi yetisi, bilmek ve öğrenmek bireyin en önemli gereksinimlerinden ve onu diğer canlı varlıklardan ayıran en önemli özelliklerdendir. Bu yetiler, insanın ortaya çıkmasından itibaren her yerde ve her zaman insanın yaptıklarını ve yapacaklarını temelden etkilemiştir. İnsanlar ilk ortaya çıktığı çağlardan itibaren öğrenmek istemişlerdir. Bilginin eski çağlardan günümüze kadar geçerliliğini koruduğunun kanıtı yapılan yenilikler ve durmadan gelişen teknolojilerdir (Arslan, 2012). Epistemoloji bilginin oluşumu ile ilgilendiği kadar, bilme olayının nasıl gerçekleştiği ile de ilgilenir. Bilme, özne (suje) ile nesne (obje) arasında bağ kurma olarak tanımlanabilir. Bu etkinlik sonucu ortaya çıkan "bilgi" korunur. Bilginin bir ucunda bilen insan; diğer ucunda ise bilinen doğal, toplumsal ekonomik, politik, psikolojik her türlü olay, olgu ve nesne yani gerçek vardır (Sönmez, 2015).

Felsefenin ilk ortaya çıktığı dönemlerde insanlar ilgilerini bilginin öznesine değil, nesnesine yoğunlaştırmışlardır. Bu demek oluyor ki insanlar felsefenin ortaya çıktığı dönemlerde insanlar "bilen özne" ile değil de "bilginin konusu olan nesne" ile ilgilenmişlerdir. Bilgi felsefesi temelde, bilginin sınırlılıklarını, bilginin geçerliliğini ve güvenilirliğini, doğru veya yanlış, nesnel ya da öznel bilginin ne olduğunu araştırır (Bilhan, 1991). "Gerçek bilinebilir mi? Bilginin kaynağı nedir? Mutlak bilgi var mıdır? İnsan bilgisinin sınırları var mıdır? Bir şeyi bilmek ne demektir? Bilginin

güvenirliliği ve geçerliliği nedir?” gibi sorulara verilen cevaplar eğitim sistemini etkiler; hedeflenen içerik eğitim ve değerlendirme durumu ona göre düzenlenir. Mesela; “bilgi doğuştandır ve yüzde yüz doğrudur.” denilirse veya ”sonradan öğrenilir ama yine tamamı doğrudur.” Tezi ele alındığında “bilgi görecelidir, sürekli değişir, yüzde yüz doğru bilgimiz yoktur.” şeklinde bir görüş savunulduğunda öğrenciye kazandırılacak hedef davranışlar içerik, eğitim, sınama durumları bu cevaplara göre planlanıp işe koşulur (Sönmez, 2015). Eğer “Bilgi doğuştandır ve yüzde yüz doğrudur denilirse” eğitim sisteminde akıl ile elde edilebilecek bilgiler önemli hale gelir. Derste yeni bilgiler öğretilmez. Doğuştan insan zihninde var olan bilgiler ortaya çıkarılmaya çalışılır. Bu bilgiler daha çok akıl ile kavranabilen bilgilerdir. Yani daha çok soyut bilgiler öğrenciye kazandırılmaya çalışılır. “Bilgi sonradan kazanılır” savı temel alınır, bu kez öğretmen dersi anlatır, öğrenci dinler, çünkü onun kafası tabula rasadır. Verilen bilgiler aynen ezberlenir ve aynısı tekrar edilir. Bilginin doğruluğu ile ilgili değişik teoriler ileri sürülmüştür. Bu teoriler eğitimin işleyişinde öne çıkan unsurlardır. Bilginin kabul görüşüne göre eğitim durumları düzenlenir. Kullanılan tekniklere kadar bilginin doğası üzerinde düşünülür ve bunlara göre sistem düzenlenir.

Bilgi felsefesinin problemleri de vardır. Bu problemlerden birisi bilginin kaynağı ve ölçütleri problemidir. “ Bilgi elde etmede zihin mi daha etkilidir, yoksa dışarıdan alınan veriler mi?” gibi sorular bilgi kuramının öncesi ve sonrasında ortaya çıkabilecek durumlara ilişkin sorularındandır. Bilgi edinme sürecinde insan, kendisinin iki temel özelliğinden yola çıkarak hedefe varmaya çalışır. Bu özellikler, insan aklının soyut ve somut yetileridir. Bilgi felsefesinin de asıl sorduğu soru bu noktadan bakıldığında “Bilgide bunlardan hangisinin rolü daha fazladır?” sorusudur. Felsefe, geçmişten günümüze değerlendirildiğinde, doğuştan bilgilerde insanın bilgilerle donatıldığı ve aklın bu bilgileri olgunluk seviyesine göre ortaya çıkarmaya çalıştığı, duyular ile elde edilen bilgilerde ise bilgilerin beş duyumuza göre şekillendiği görülmektedir. Akıl ile duyu birlikte hareket ederse gerçek ve doğru bilgiye ulaşılabilir diyen görüşler, doğru bilgi yoktur diyen görüşler de bulunmaktadır.

2.1.6. Bilgi Felsefesi Akımları

2.1.6.1. Rasyonalizm (Akılcılık)

Bilginin doğruluğunun duyum ve deneyimde değil, düşüncede ve zihinde temellendirilebileceğini ileri süren felsefi görüş (Arslan, 2012, s.409). Bu görüşe göre net ve herkes tarafından kabul gören bilgilere ancak akıl aracılığıyla ulaşılabilir. İnsanın zihni doğuştan boş bir levha değil, insan zihni doğuştan belli mekanizmalarla donatılmış bir sistemdir. Bu sistem rasyonalizme göre geliştirilir. Bu gelişim sonucunda insandaki var olan bilgiler yavaş yavaş açığa çıkar. Mesela; bu akıma göre güneşin yakıcı olduğu, Tanrı'nın var olduğu bilgisini insan sonradan edinir. Akıl bilgiyi taşıyan değil üretendir.

Ne varlığa erinirim

Ne yokluğa yerinirim

Aşkın ile avunurum

Bana seni gerek seni (Yunus Emre, 2015, s.115)

“Yunus’a göre evreni yaratmadan önce Tanrı’nın zihninde insan tasarımı vardır. Bu tasarım ruhsal niteliktedir. Bu durum insanın ilahi bir özelliğe sahip olduğunu göstermektedir. Çünkü insan fiziki görünüşünü almadan önce, Allah’ın bir parçasıydı” (Aydın, 2011, s.116).

2.1.6.2. Pozitivizm (Olguculuk)

Deneyciliğin bir türü; metafiziğin düşmanı olan ve deneyle denetlenemeyen soruları anlamsız bulan felsefe akımı (Arslan, 2012). Toplum halinde yaşayan insanın tarihsel, toplumsal, kültürel varlık olarak her tür ürün ve yaratımını (dil, din, sanat, bilim, siyaset, hukuk, felsefe vb.) ve bu ürünler ve yaratımlar doğrultusundaki tüm yapıp etmelerine olguculuk denir (Özlem, 2013). Toplum halinde yaşayan insanın kendi düşünsel faaliyetleriyle doğaya da müdahale ederek kendi kültürel dünyasını oluşturmasıdır. Doğada kendiliğinden meydana gelen olaylar da bir olgu türüdür; bu

olgu türlerinin ayrılmasını sağlayan ise insanın müdahalede bulunduğu doğa ve çevredir. Pozitivizmin ilgilendiği konu alanı müdahale edilen doğadır.

2.1.6.3. Fenomenoloji (Görüngübilim)

Fenomenoloji, önceden var olan bir gerçeklik üzerinde düşünmekle değil, gerçeği öznel algı yoluyla yeniden oluşturmakla ilgilidirler. Bu anlayış insanın doğası için de geçerlidir. İnsan kendini tıpkı bir sanat ürünü gibi oluşturur. Mesela, bir resmin yapılışını düşünelim, resimde kullanılacak renkleri, konuyu ve anlamı birey kendi özgür istenci ile belirler. Resim yapılmadan önce ortada hiçbir şey yoktur. O tümüyle kişinin öznel tasarım ve algısıyla oluşur (Aydın, 2011). Bireyin karşısında olup biten olay ve olgulara karşı nesnel değerlendirme yapması fenomenoloji kavramına uygun değildir. Bireyin, algılama yöntemi neye nasıl, ne şekilde anlam yüklediği yani öznel bakış açısıyla hayatı anlamlandırması gerekir.

Dostoyevski “Yer Altından Notlar” eserinde fenomenolojik yaklaşımı iyi bir şekilde yansıtmıştır: “Epeydir böyle yaşıyorum, belki yirmi yıldır. Şimdi kırkımdayım. Eskiden çalışırdım şimdi görevi bıraktım. Ters bir memurdum. Kabaydım, kabalığımdan zevk alırdım. Rüşvet yemediğime göre demek oluyor ki kendimde kaba olma hakkını görüyor, bununla kendimi ödüllendiriyordum” (Dostoyevski, 2000). Dostoyevski, burada bir insanın iç dünyasını, kendisiyle ve dünyayla mücadelesini anlatır. Gerçekte yazar kendisini anlatmaktadır. Yazar toplum tarafından yanlış algılanabilecek davranışları farklı bir şekilde değerlendirmiş ve bu değerlendirmenin sonucunda da doğru davranışlar sergilediğini adeta kendisine kanıtlamaya çalışmıştır. İşitme, koklama, duyma, dokunma gibi özelliklerle algılanan varlıkların ilerisinde bulunan özler çevresine çıkabilmek, varlığın özünü bilebilmek için nesnenin önemsiz olan özelliklerini bir tarafa bırakmak ve gerçek öze odaklanmak gerekir (Akarsu, 1975).

2.1.6.4. Analitik Felsefe (Çözümleyici Felsefe)

İçinde yaşadığımız dünyayı bilme ihtiyacı, bizi sorgulamaya yönlendirmektedir. Bu sorgulamanın ifade tarzı ise dildir. Dil dünyayı olgular dünyası olmaktan çıkaran ve ona farklı anlamlar yükleyen bir araçtır. Bu araç ile

kullanılan eşyalara, hissedilen düşüncelere isimler bulmaya çalışılmıştır. Dilin merak edilen konuları dilin şekli ve dilin içeriğidir. Dilin felsefe konusuna giren bölümü dilin şekli değil içeriği konusudur (Uygur, 2007).

Şimdi kelimelerle birlikte bir şeyi göremeyenler ve kelimelerle bir şey düşünemeyenler, dil ile varlık arasında ilişki kuramazlar. Bu sebepten dolayı ancak alemde bir şey gören veya görebilen bir insanın elinde dil ile varlığının bütünü arasında nesnel bir ilişki ortaya çıkarılabilir (Mengüşoğlu, 1958). Analitik felsefe varlık alemini dil ve düşünce ilişkisine göre açıklamaya çalışmıştır. Dilin bir anlam, bir de içerik boyutu vardır. Analitik felsefe dili evreni anlamak için kullandığımız bir ifade aracı olarak görür.

Analitik felsefenin temel hareket noktası felsefenin tek konusunun dil olduğu anlayışıdır. Analitik felsefe mantık aracılığı ile mükemmel bir biçimsel dil kurmayı amaçlamıştır. Ancak bu amacından uzak kalarak gündelik dile yönelmiştir. Buna göre sağduyunun kaynağı olan ve sıradan insanların konuştukları dil tam ve yetkindir. Felsefeye düşen ise dilin bu gündelik kullanımının dışına çıkması sonucu beliren sahte sorunları gidermektir.

Dilin özü nedir? İletişim ya da anlam aktarımı nasıl mümkündür? Anlam nedir? Kaç tür anlam vardır? Dille bilgi, dille sezgisel kavrayış arasında nasıl bir ilişki vardır? Dil hangi amaçlarla ve nasıl kullanılır? (Cevizci, 2012). Bu sorulara verilen farklı cevaplar ve dil adına yapılan analiz çalışmaları, analitik felsefenin özünü oluşturmaktadır.

2.1.6.5. Entüisyonizm (Sezgilik)

Sezgi, deney ve düşünmenin belli bir birikimi sonucunda birdenbire gerçekleşen bir bilme eylemidir (Hançerlioğlu, 1996, s.366). Felsefe bilgisinde de duyu, zihin ve akılla gelişen bilgi edinme süreci, sezgi aşamasında en üst seviyeye çıkmaktadır. Bu en üst bilme durumunda duyu ve düş gücü tamamen yok olmuş; gelişim evrelerini bitirmiş olan, faal akıl tarafından sunulan sezgisel bilgiyi kavrama görevini devralmıştır.

Görüşlerinde akli tamamen yok saymasa da Gazali, akil insanı hayvandan ayırmakla birlikte her şeyi kavramada tam anlamıyla yeterli değildir. Özellikle eşyaları ve hakikati kavramak kalbe atılmış bir nurla mümkün olabilmektedir. Bu nedenle insan için aslında en doğru yol akıl ile nakli birleştirerek kalbi kötülüklerden temizlemektir. Gazali'ye göre aklın iki temel yönü vardır: Bunlardan birincisi, sadece nesnelere görünüşleri bağlamında yüzeysel olarak algılarken ikincisi ise, içyapılarını derinliğine kavrar. Aklın birinci yönü felsefe ve bilimleri, ikinci yönü Tanrı'nın ilahi gücünü kavramaya yönelmiştir. Kesin bilgi ise Tanrı'nın nurunu yansıtan kalpten gelir (Aydın, 2011).

2.1.6.6. Pragmatizm (Faydacılık):

Hançerlioğlu'na göre; yararcılık (pragmatizm) öğretisine göre töresel gerçeğin özü yararlıdır. Bu aşamadan sonra fayda devreye girer ve faydalı olan iyi olanıdır. Faydacılık bireyden bireye farklı özelliklere bürünebilir. Bireye yarar sağlayan faydalıdır ilkesi temele alınır. Doktorluk iyidir çünkü şifa yararını taşır, sanat iyidir çünkü estetik yararı taşır. İnsanın öznel faydalarını nesnel faydalarla uyuşturması gerekir (Celep, 2004).

Pragmatist, maddi dünyanın kendi başına varlığını ve zihnin ürünü olmadığı hususunda realistlerle aynı görüştedir. Gerçeğin esası değişikliklidir. Her şeyin ebediyen aynı kalacağını iddia etmek olası değildir. Gerçek, insan organizması ile çevresinin etkileşimi sonunda yaratılır. Gerçek, yaşantılarımızın bütünüdür. İnsan ve çevresi birbiriyle eşgüdümlüdür. Her ikisi de gerçek olandan sorumludur (Alkan, 1983). Pragmatizme göre eğitimin hedefi; sürekli değişmeye açık olan, demokrasiyi benimseyen, bilimsel yöntemleri kullanan, mutlak bilgiyi hiçbir zaman kabul etmeyen, girişken, yaratıcı, sorumluluğunu bilen, yeteneklerini geliştirebilen, bilinçli bireyler yetiştirmektir (Çağlayan, 2007). Pragmatizme göre bilgi, insanın yapıp etmelerine bağlıdır. Ve bu yapıp etmelerden sonra bilgi gerçekten insana fayda sağlıyor mu? Sağladığı faydaya göre bir değer biçilen akımdır. Pragmatik felsefenin amacı, bireyleri yetiştirmektir. Toplumdaki bireylere daha sonraki yaşantılarının kontrolünü ve yönlendirmesini sağlayan temel bilgiler kazandırılmalıdır. Eğitim,

değişen çevre ve koşullara bağlı olarak bireyi sürekli yeniden yetiştirme işidir. (Şişman, 2006).

2.1.6.7. Empirizm (Deneycilik):

"Doğuştan bilgi yoktur."savı, onun, idealizme karşı ortayaatmış olduğu bir savdır ve âdeta sloganıdır. Ona göre, yeni doğanların,aptalların ve cahillerin doğuştan olduğu iddia edilen aksiyomlar hakkında en küçük bir düşünceleri bile yoktur. Eğer, doğuştan ideler olsaydı, küçük çocuklarda da cahil kimselerde de olurdu. O bakımdan, Locke'a göre, anlık, başlangıçta bir *tabula rasa'dır*, yani üzerine hiçbir şey yazılmamış boş bir levhadır (Öktem, 2003).

Descartes'e göre insan dünyaya gelirken zihninde birtakım idelerle birlikte gelir. İnsanın doğuştan getirdiği bu ideler açık seçik bilgiye ulaşmada olmazsa olmaz koşullardır. Çünkü bilgi edinme vasıtası olarak kullandığımız duyularımız yanıltıcıdır ve kesin bilgi vermede yetersiz kalmaktadır (Descartes, 2015). Eğitim alanında da gelenek ve otoritenin reddedilerek insan bilgisine güven duyulması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bu görüşler doğuştan insan ruhunda sahip olduğu kabul edilen bilgilere değil, ampirist anlayış üzerinden deneyimle temellenen bilgiye değer verildiğini göstermiştir. Deneyim aracılığıyla elde edilen bilginin eğitim alanında da aktif öğrenmeye kaynaklık edeceği ortaya konmuştur. Bu anlayış aynı zamanda duyum ve algıya, gözlem ve araştırmaya güven duyan eğitim anlayışının da göstergesi olmuştur. Bir çocuk yediye kadar saymasını öğrenene, eşitlik ilkesi ve adını edinene dek üç ve dördün toplamının yediye eşit olduğundan habersizdir. Bu sözcüklerin açıklanması üzerine bu eşitlik önermesini hemen onaylar ve doğruluğunu algılar (Locke, 2000).

2.1.6.8. Kritisizm (Eleştircilik)

Immanuel Kant'ın felsefi görüşüne baktığımızda ona göre ne fikirler ne de fikir üstü hayaller varılması gereken hedefler gerçeklik değildir; varılması gereken

son gerçeklik, insanın duyuları, düşünceleri ve yaptıkları vasıtasıyla dünyayı anlayabilme düzeyidir (Tezcan,2010).Kant'tan bu yana kriticizm akımı, bilgi kuramını bütün felsefe üzerine yapılan araştırmalarına temel yapmak anlamında kullanılmıştır. Eleştiricilik, öncelikle bilginin nasıl yol aldığını ve sonra hangi anlamların yüklendiğini araştırmak için bilmenin sınırlılıklarını eleştiri süzgecinden geçirir ve tam gerçek bilgileri elde etmenin yollarını arar. Kant'ın us ve bilginin sınırını ve olanaklarını saptamak üzere özellikle eleştiri süzgecinden geçirmeden kabul edilebilirliğin ve şüpheciliğin karşısına çıkardığı felsefe yöntemidir (Akarsu, 1975).

2.1.6.9. Septizm (Şüphecilik)

Öznel nedenlerden hareketle bilginin imkanından şüphe etme (Arslan, 2012). Septizm akımı herkes tarafından genellenebilen ve herkesin doğru kabul ettiği bilginin olamayacağını savunur. Bir bilginin doğru kabul edilebilmesi için, o bilginin herkes tarafından kabul görmüş olması gerekir. Nesnel bilginin de olamayacağını savunan septizm akımına göre neredeyse bütün bilgiler öznel bilgilerdir, yani bilgi olarak kabul ettiklerimizden tamamen kuşku duymamız gerekir.

Algımızın güvenilirliğinden kuşku duymak için bir neden var mıdır? Örneğin uzaktaki bir karaltıyı tanıdık bir kimse olarak görmek için, görünüşümüzün gerçekten o kimse olduğundan kuşku duymaya gerek var mıdır? Septizm akımı,anlayanın bilgiyi farklı yorumladığını, bunun için de tam anlamıyla gerçekliği sağlayan bilginin olamayacağı tezini öne sürer. Tutarlı olarak sonuna dek götürüldüğünde hiçbir algı inancımızın güvenilir olamayacağını ve deneysel olarak hiçbir şeyi bildiğimizi ileri süremeyeceğimizi savunur (Denkel, 2011).Gerçek olanın tam anlamıyla bilinemeyeceğini ve bu gerçekliğin süjeye göre değişebileceğini öne süren kuramlardır (Akarsu, 1975).

Pyrrhon'a göre; her konuda biri ötekine karşıt görüşler öne sürebilir. Sözgelisi evrenin tümüyle maddi olduğu da savunulabilir, ideal unsurlarda olduğu da savunulabilir. Bu biri ötekinin karşıtı olan iki savunmadan hangisinin gerçekte doğru olduğunu kanıtlama olanağı yoktur (Aster, 2005). Bildiğimizi, bilmediğimizi kesin bir şekilde bilmek mümkün değildir. Nesnel bilgiler de bir müddet sonra değişime

uğrar ve yenilenmeye devam eder. İnsanın her zaman bir yanılma payı vardır. İnsan sınırsız bir şekilde öznel bilgiler ile düşünür. Var olan her şey şüpheye açık haldedir. Doğruluk payı çok fazla dediğiniz şeylerde bile yanılma olasılığı vardır (Warburton, 2011). Şüphencilik görüşünü savunanlar, insanın kendinden bağımsız olarak var olan gerçekliğin bilgisini elde edemeyeceğini, insanın dış dünyasının bilgisini bilemeyeceğini öne sürerler; çünkü hakikatin bilgisini elde etmek için insanın bilgi yetisi ve düzeyi yeterli değildir (Çüçen, 2005).

2.2. İlgili Araştırmalar

Batur (2006) “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe 6. ve 7. Sınıf Ders Kitaplarında Geçen Bilinmeyen Kelimeleri Kazanım Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma” çalışmasında Uşak merkezindeki ilköğretim 8. sınıfa giden öğrencilerin Türkçe 6. ve 7. sınıf ders kitaplarında geçen bilinmeyen kelimeleri kazanıp kazanmadıklarını incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet, anne-baba mesleği ve okuyan kardeş sayısı gibi faktörlerin bilinmeyen kelimelerin kazanımına etkisi incelenmiştir.

Batur (2010) “İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi” çalışmasında farklı yayınevlerine ait ilköğretim altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarını biçim ve içerik açısından çağdaş ilkeler doğrultusunda incelemiştir. Çalışmaya biri Millî Eğitim Bakanlığı, diğer dördü ise özel yayınevlerine ait altıncı sınıf Türkçe ders kitapları araştırmaya dahil edilmiştir. Bu çalışmada 6. sınıf Türkçe ders kitapları biçim ve içerik özellikleri açısından incelenmiştir. Bu çalışma Türkçe ders kitaplarının çağdaş niteliklere göre hazırlanması, anadilinin doğru konuşulması ve okuma alışkanlığının kazandırılması açısından incelenmiştir.

Kan (2010) “Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Kültür Öğeleri Açısından İncelenmesi” çalışmasında, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları ilköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabında insanın yapıp etmelerinden oluşan kültür unsurlarına ne derece yer verildiğine ve bu öğelerin öğrencilere nasıl aktarıldığını belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmanın evrenini, 7. Sınıf Türkçe ders kitabı oluşturmaktadır. Bu çalışmada, kaynaklardan yararlanılarak ve uzman görüşü alınarak kültür unsurları listesi oluşturulmuş ve 7. sınıf Türkçe ders

kitabı incelendikçe bu liste şekillendirilmiştir. Türkçe ders kitabı bu kültür öğeleri listesine göre incelenmiştir. Araştırma örneklemini oluşturan ilköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan kültür öğeleri, araştırmacı tarafından fişleme yöntemi ile belirlenmiştir. Bu çalışma sonucunda, incelenen ders kitabında dil, din, tarih, örf ve âdetler, aile ve akrabalık ilişkileri, giyim kuşam, sanat, spor, yiyecek, içecek ve beslenme, vatan ve evrensel değerler ile ilgili kültür öğelerine yer verildiği tespit edilmiştir. Bu kültür öğelerinin metinler ve resimlerle öğrencilere aktarılmaya çalışıldığı incelenmiştir.

Yiğit (2011) “Milli Eğitim Bakanlığı 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Kelime Serveti Açısından İncelenmesi” çalışmasında, Milli eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan 2008-2009 öğretim yılından başlayarak 5 yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin Türkçenin söz varlığını ne kadar örneklendirdiği, öğrencilerin söz varlıklarını geliştirmeye ve zenginleştirmeye ne kadar katkı sağladığı araştırılmıştır.

Koç (2013) “8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi” çalışmasında 2006-2007 eğitim-öğretim yılında okutulan MEB Türkçe ders kitaplarındaki metinler ile 2006 Türkçe Öğretim Programına göre hazırlanan 2011-2012 eğitim öğretim yılında okutulan MEB 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinleri değerler bakımından inceleyip karşılaştırılmıştır.

Savaş (2014) “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Dinleme Etkinliklerinin Güncelleştirilmiş Bloom Sınıflaması'na Göre Üst Düzey Bilişsel Beceriler Açısından Değerlendirilmesi” çalışmasında ortaokul Türkçe ders kitaplarının dinleme etkinlikleri içeren bölümleri incelenmiş, buralarda bulunan dinleme etkinlikleri Güncelleştirilmiş Bloom Taksonomisi'nde yer alan bilişsel beceri basamaklarına göre sınıflandırılmıştır. Değerlendirme formu hazırlanmış ve bu form doğrultusunda sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Ercantürk (2015) “ Göstergibilim Açısından Türkçe Ders Kitapları” çalışmasında göstergibilim yöntemi kullanılmıştır. Türkçe derslerinde metinlerin incelenmesi açısından öğretmenlere model olmak ve ders kitaplarının

göstergebilimsel açıdan durumunun örneklenmesi ile bundan sonra hazırlanacak olan ders kitaplarına yol gösterici olmak hedeflenmiştir.

İnan (2016) “Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Deyim, Atasözü, ve Özdeyişlerin Analizi ve Türkçe Eğitime Katkıları” çalışmasında yer alan, Türkçeye anlam katan bu üç olgu (atasözü, özdeyiş, ve deyim) gündelik yaşamın içerisinde kullanılabildiği gibi; Türkçe dersleri bağlamında, ders materyali olan Türkçe ders kitaplarındaki metinler aracılığıyla sınıflarda sıkça kullanılmaktadır. Bu çalışmada metinlerden hareketle ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde duygu, düşünceleri ifade etme zenginliği kazandırma noktasında yer alan deyim, atasözü ve özdeyişlerin kullanım sıklığı belirlenip kategorize edilerek değerlendirilecektir.

Arpağ (2016) “İlköğretim İkinci Kademe 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinin Sözcük Türleri Bakımından Değerlendirilmesi” çalışmasında, İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda bulunan metinlerdeki sözcük türlerinin metin türlerine göre dağılımını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın modeli, betimsel tarama modelidir. Yapılan bu çalışmada, MEB Yayınları'nın 2015-2016 eğitim-öğretim yılında okutulan İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı incelenmiştir. Toplam 6 temadan ve 30 metinden oluşan ders kitabının içeriğinde sözcük türlerinin metin türlerine göre dağılımı ve oranları incelenmiş, metinlerin içerik çözümlenmeleri frekans analizi ile yapılmıştır. Araştırmanın sonunda, İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı için seçilmiş olan metinlerin sözcük türlerini örneklendirecek yeterli sözcük sayısından oluştuğu tespit edilmiştir. Metinlerin hepsinde en yüksek oranda ada örnek verilirken en az oranda örneğin ünleme verildiği ve sözcük türlerinin dağılımının metin türlerine göre değiştiği sonucuna varılmıştır.

Cımbız (2017) “Ortaokul 5. sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Resimlerin Metinlerle Uyum Düzeyinin İncelenmesi” çalışmasında ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan resimlerin metinlerle uyumunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma, tarama modelindedir. Araştırmanın çalışma grubu, iki bölümden oluşmaktadır. Çalışma grubunun birinci bölümünü, 2016-2017 eğitim ve öğretim yılında ortaokullarda okutulan, MEB yayınlarına ait 5. sınıf Türkçe ders kitabı; ikinci

bölümünü ise araştırmacı ile Tokat il merkezine bağlı ortaokullarda görev yapmakta olan iki Türkçe öğretmeninden oluşan katılımcılar oluşturmaktadır. Araştırma verileri doküman analizi tekniği ile toplanmıştır.

Kırkkeseli (2017) “8. sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Őir ve Okuma Metinlerinin Kültürel Öğeler Açısından Değerlendirilmesi” çalışmasında, 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan yer alan Őiirler ve okuma metinleri Tomalin ve Stempleski'nin kültüre yönelik yaptėı sınıflandırma doğrultusunda incelenmiştir. Nitel bir araştırma olan bu çalışmada veriler literatür incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Çalışmada kültüre yönelik sınıflandırma doğrultusunda incelenen Őiirlerde ve okuma metinlerinde ürüne, düşünceye, davranışa yönelik temalar ilişki kodları tespit edilmiştir.

3. BÖLÜM

3.1.Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, veri toplama süreci, verilerin analizinde kullanılan istatistiksel teknikler açıklanmıştır.

3.1.1. Araştırmanın Modeli

Nitel araştırmayı, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların yerinde ve zamanında, doğrudan gözlem yoluyla hakiki ve bir bütün olacak biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım, 1999,s.10). Bu araştırma 5, 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarından belirlenen metinlerin, bilgi felsefesi akımları açısından incelendiği betimsel nitelikli bir çalışmadır. Çalışmada doküman incelemesi tekniğinin temel doküman inceleme desenikullanılmıştır.

3.1.2. İncelenen Ders Kitapları

Araştırmada 2017-2018 eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığınca kabul edilip okullarda okutulan MEB ve Ez-De yayınlarına ait 5-8. sınıf Türkçe ders kitapları kullanılmıştır.

3.1.3. Veri Toplama Süreci

Veri toplama aracı geliştirilirken öncelikle literatür taraması yapılmıştır. Tarama sonucunda bilgi felsefesi akımları listelenmiştir. Sonra ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan bütün metinler üç uzman tarafından incelendikten sonra her temadan bir metin, bilgi felsefesi akımlarına uygunluğuna göre belirlenmiştir. Belirlenen metinler bilgi felsefesi akımlarına göre değerlendirilmiştir.

3.1.4. Veri Toplama Araçları

İlk önce felsefi yaklaşımlarla ilgili kaynak taraması yapılmıştır. Bu felsefi görüşler ile ilgili uzman görüşüne başvurulmuş ve bu görüşler çerçevesinde felsefi akımlar belirlenmiştir. İkinci olarak Türkçe ders kitaplarında bulunan metin örnekleri incelenmiştir, yine üç uzman görüşü çerçevesinde bu metin örneklerinin hangi felsefi akıma uygun olduğu belirlenmiştir. Son olarak da Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde belirlenen örneklerin hangi felsefi akıma uygun olduğuna bakılmıştır. Bu çalışmada kullanılan veri toplama araçları; ortaokul Türkçe ders kitapları, doküman incelemesi tekniği ile elde edilen kaynaklardır.

3.1.5. Verilerin Analizi

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan her temadan bir metin, alan uzmanlarının görüşleri alınarak rastgele belirlenmiştir. Bu metinler, aşağıda verilen bilgi felsefesi akımlarına göre incelenmiştir:

- Rasyonalizm (Akılcılık)
- Empirizm (Deneycilik)

- Pozitivizm (Olguculuk)
- Kritisizm (Eleştiricilik)
- Pragmatizm (Faydacılık)
- Fenomenoloji (Görüngübilim)
- Analitik Felsefe (Çözümleyici Felsefe)
- Entüsyonizm (Sezgisilik)
- Septizm (Şüphencilik)

3.1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma, 2017 - 2018 eğitim – öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde okutulan ortaokul (5, 6, 7, 8. sınıf) Türkçe ders kitapları içerisinde, her temadan rastgele seçilen bir metin ile
2. Bilgi felsefesi akımlarıyla sınırlı tutulmuştur.

3.1.7. Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenirliği

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin, bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirilmesini amaçlayan bu çalışmada, veriler, belirlenen akımların özelliklerine göre incelenmiştir. Verilerin geçerlilik ve güvenirliliğini sağlamak için Türkçe alanında iki, felsefe alanında iki olmak üzere toplam dört alan uzmanından teyit alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda tespit edilen Türkçe ders kitabındaki metinlerin ve bu metinlerin bilgi felsefesi akımlarına uygunluğu tekrar gözden geçirilmiş olup çalışmanın geçerlilik ve güvenirliliği sağlanmıştır.

4. BÖLÜM

4.1. Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, 2017 – 2018 eğitim öğretim yılı 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarından rastgele seçilmiş metinlerin, bilgi felsefesi akımlarına uygunluğu açısından incelemesi yapılmıştır.

5. sınıf Türkçe ders Kitaplarında yer alan metinlerin bilgi felsefesi akımlarına uygunluğu açısından incelemesi

Beşinci sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Çocuk Dünyası” adlı birinci temada, “Güneşin Uyduğu Yer” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde entüsyonizm (sezgicilik) akımına daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “Entüsyonizm (sezgicilik)” akımı ile ilgili dersTürkçe kitabında yer alan “Güneşin Uyuduğu Yer” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Güneşin Uyuduğu Yer” metninden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

Sezgicilik, insanda, duyular ve akıldan ayrı olarak, bilmek istediği bir şeyi doğrudan ve aracısız bir kavrayışla anlamasını olanaklı gören bir anlayış olduğunu savunan görüştür (Arslan, 2012, s.412). Sezgi gücü insanda var olan duyuşal ve akılsal yetilerin bir üst seviyeye çıkarılıp yani analiz ve sentez gücünün geliştirilip yeni ve farklı bir bakış açısının kazandırılmasıdır.

Bilgi ne duyularla ne de akılla tam olarak kavranabilir. Bilgi önce soyut ve soyut anlamları ile bir bütün olarak algılanır. Sonra da bu bütün olarak algılanan bilgi sentezlenerek bize ihtiyaç olan bilgi oluşturulur. Oluşturulan bilgi ise sezgi süzgecinden geçirilir ve geçerli durumlarda kullanılıp kullanılmayacağı sonucuna varılır. Bu akıl yoluyla sezgi gücüne ulaşabilme yetisi de entüsyonizmdir (Karslı, 2017). Gazali’de bilgi hiyerarşisinin en altında duyular, üstünde akıl yetisi, üstünde sezgi ve onun üstünde de vahiy bulunmaktadır. Bu bağlamda sezginin de bir sınırı olduğu, her şeyi bilmeye gücünün yetmediği anlaşılmaktadır (Gazali, 2004).Gazaliye göre iki türlü sezgi vardır bunlardan biri insanın düşünerek ulaştığı sezgi, diğeri ise vahiy kaynaklı sezgidir. Sezgi insanın kavrama gücüdür.

“Güneş sayısız defa doğup batmaktan yorulmuştu, “Nerede uyusam?” diye düşündü. Gökyüzünde uyuyacak bir yer yoktu. Ama yeryüzünde belki de uyuyacak bir yer bulabilirdi.

Denize sordu: “Afedersiniz, öyle çok yoruldum ki... Biraz uyumazsam bitkinlikten mahvolacağım. Acaba sizin üzerinizde uyuyabilir miyim?”

Deniz, bu yorulmuş güneşe baktı ve: “Üzerimde uyumanızı isterdim ama öylesine sıcak öylesine sıcaksınız ki üzerime yattığınızda ben kuruyuverir giderim. Ama ben kurursam balıklar nereye gider sonra? Hepsi de ölürler.” dedi.

Deniz haklıydı.

Güneş, denizde uyuyamayacağını anlamıştı.Oradan ayrıldı. Az sonra yağmur yüklü büyük bir buluta rastladı. Bu bulut ona serin bir yatak olabilirdi. “Bir dakika bakar mısınız?” dedi buluta. Yağmur yüklü bulut durdu: “Söyleyin ne istiyorsunuz?” güneş: “Yorgunum ve uyumak istiyorum.” dedi” (MEB, 5, s.34).

“Güneşin Uyuduğu Yer” metninde geçen olay örgüsü de sezgicilik akımının genel özelliklerine göre değerlendirildiğinde; güneşin var olması duyuşsal bir durum, doğa durumuna göre güneşin ne işe yaradığını kavrayabilmek akısal bir durum, fakat güneşi yine belirgin özelliklerinin dışına çıkarmadan bir olay örgüsü içinde farklı bir konuma oturtmak ise sezgisel bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Güneşin ve bulutun doğa şartlarına ve bilimsel açıklamalara göre konuşmaları mümkün değildir. Ama hem duyu verileri hem de akıl ile kavranabilen durumlar dahilinde bir üst seviyeye çıkarıp durağanlıktan hareketli hale getirmek sezgide bulunan bir özelliktir.

Beşinci sınıf Türkçe ders kitabında yer alan ”Millî Mücadele ve Atatürk” adlı ikinci temada “Mustafa Kemal’in Kağnısı” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde pragmatizm (faydacılık) akımına uygun olduğu tespit edilmiştir. “Pragmatizm (faydacılık)” akımı ile ilgili ders Türkçekitabında yer alan “Mustafa Kemal’in Kağnısı” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Mustafa Kemal’in Kağnısı” metninden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

“Sankim elif elif uzuyordu, inceliyordu,

Uzak cephelerin acısıydı gıcırtilar,

İnliyordu dağın ardi, yasla,

Her bir heceden heceden” (MEB, 5, s.48).

Yapılması gerekenin ölçütü olarak eylemlerin sağladığı faydayı, ve bu eylem doğrultusunda ortaya çıkan geçerliliği kabul eden felsefe kuramıdır (Arslan, 2012). Doğru bilginin var olduğunu öne süren akımlardan biri olan pragmatizm akımı insan

hayatında pratik fayda sağlayan olaylar ve olgular üzerine durur. Pragmatizm akımında eylemlerin sonuçları önemlidir. Eylemin ya da yapılan işin sonucunda insana ya da topluma fayda sağlıyorsa yapılan iş önemlidir.

“Mustafa Kemal’in Kağnısı” şiiri de Elif adlı kahramanın cephede gösterdiği özveri ve cesaret örneğinden bahsedilmiştir. Elif bu fedakarlığı şiirden çıkardığımız sonuçla öncelikle vatanı, toprağı, ülkesi ve ailesi için yapmaktadır. Yani yapılan işin sonunda bireysel çıkarlar değil toplumsal çıkarlar ön planda tutulmaktadır. “Sankim elif elif uzuyordu, inceliyordu, uzak cephelerin acısıydı gıcırtilar, inliyordu dağın ardi, yasla, her bir heceden heceden” mısralarında pragmatizm akımının bireysellikten toplumsallığa uzanan yarar boyutu öne çıkarılmıştır.

*“Mustafa Kemal’in kağnısı derdi, kağnısına,
Mermi taşırdı öte, dağ taş aşardı.Çabuk giderdi, çok götürürdü Elifçik,
Ün salmıştı asker içinde.
Bu kez yine herkesten evvel almıştı yükünü, doğrulmuştu yola önceden
önceden”*(MEB, 5, s.48).

Pragmatizm (faydacılık) akımı eğitim felsefesi olarak da kullanılmaktadır. Bu eğitim felsefesine göre, öğrenciler problemlerle karşı karşıya bırakılmalı ve bu problemlere kendilerinin çözüm bulmaları sağlanmalıdır. Örnek şiirimizden de yola çıkarsak eğitim-öğretim faaliyetlerinde öğrenciye sadece bilgi verilip öğrenmelerini beklemek yerine, onlar şiirin kahramanı “Elif” gibi olaylarla baş başa bırakılmalıdır.

Beşinci sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Erdemler ” adlı üçüncü temada “Püf Noktası” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde analitik felsefe (çözümleyici felsefe) akımına daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “Analitik felsefe (çözümleyici felsefe)” akımı ile ilgili ders Türkçe kitabında yer alan “Püf Noktası” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Püf Noktası” adlı metinden alıntılar, metinle ilgili bulgu ve yorumlar

“Haydi, der, geç bakalım tezgahın başına da bir testi çıkar. Ben de sana püf noktasını göstereyim.

Eski çırak ayağıyla merdaneyi döndürüp çamura şekil vermeye başladığında usta önünde dönen çanağa arada sırada “püf” diye üfleyerek zamanla testiye çatlatacak olan bazı küçük hava kabarcıklarını patlatıp giderir. Böylece çırak da bu sanatın püf denilen noktasını öğrenmiş olur.

Her sanatın incelik gereken nazik kısmına da o günden sonra püf noktası denilmeye başlanır”(MEB,5, s.88).

Analitik felsefe, felsefenin tek işlevinin dilin veya dil çıkarımlarının analiz ve sentezinin olduğunu ileri süren fikirdir (Arslan, 2012). Dilin analizi yapıldığında her durumda farklı sonuçlarla karşılaşılabilir. İnsanın düşünce biçimine göre, dilin sahip olduğu önermelere göre, dilbilim analizlerine göre, dil bilgisi kurallarına göre dilin işlevi ve anlamında değişiklikler olur.

Düşünce bir anlamda bir önermedir. Soruların bütünü dildir. İnsanoğlu sözcüğün her bir anlamını bilmeden ve bireysel seslerin mantığını çözemez (Wittgenstein, 2014). Dilin analizi yapılmadan, bireyler de toplumlar da anlaşılabilir. Dilin yapısı ve işlevi ayrı alanlarda ama ortak bütün bir bütünün paydalarıdır. Dili kullanmak kadar yeni sözcükler üretmek ve bu sözcükleri soyutluk, somutluk derecelerine göre değerlendirmek de önemlidir. İskender Pala'nın yazdığı ve Türkçe ders kitaplarında yer alan “Püf Noktası” metninde de dilimize kazandırılan ve dilimizin, kültürümüzün kullanım alanına sunulan bir söz grubunun hikayesinden, yani bu söz grubunun dilimize nasıl kazandırıldığından bahsedilmiştir (MEB,2017,5).

“Bir işin önemli, can alıcı noktası. Bir işin damarı, işin başı, sırrı, meslek sırrı püf noktasıdır” (Yurtbaşı, 2013, s.563). Her sözcüğün, sözcük grubunun değişik anlam ifadeleri içermesi sözcük anlamına bağlı olduğu kadar, söz grubunun anlamına ve cümleden çıkarılan anlamlara da bağlıdır. İçerik özelliklerine göre değerlendirildiğinde, “Püf noktası” ifadesinin somut bir örnekten, soyut bir ifadeye dönüştüğü görülmektedir. Örneğin; metinde geçen, “Eski çırak ayağıyla merdaneyi döndürüp çamura şekil vermeye başladığında usta önünde dönen çanağa arada sırada “püf” diye üfleyerek zamanla testiye çatlatacak olan bazı küçük hava kabarcıklarını patlatıp giderir. Böylece çırak da bu sanatın püf denilen noktasını öğrenmiş olur.” ifadeleri işin yapımının odak noktalarının öğretilmesi açısından somut olan yönüdür.

“Her sanatın incelik gereken nazik kısmına da o günden sonra püf noktası denilmeye başlanır.” ifadesi ise yapılan iş sonucunda ortaya çıkan soyut kullanımınıdır.

Analitik felsefe, dil çözümlemelerinin işlev ve önerme boyutunu öne çıkarmaktadır. Bir dilin işlevi; hangi alanlara kullanıldığı, uygulama alanları, kültürel farklılıklar, şive, lehçe gibi özellikleri ile ilgilidir. Dil çözümlemeleri ile bu farklılıkların dile ne gibi benzerlikler kattığı ya da ne gibi farklılıkları ortaya çıkardığı da değerlendirilmeye çalışılmıştır.

5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Bilim ve Teknoloji” adlı dördüncü temada “Sarımsak Soslu Makarna” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “empirizm” (deneycilik) akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “Empirizm (deneycilik)” akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “Sarımsak Soslu Makarna” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Sarımsak Soslu Makarna” adlı metinden alıntılar, metinle ilgili bulgu ve yorumlar

Bilginin kaynağı olarak duyular, gözlem ve deneyi kabul eden bilgi felsefesi görüşüdür (Arslan, 2012, s.410). Doğuştan bilgiyi her durumda reddeden John Locke, hakiki bilginin ölçütü bilim ise, o halde sağlam bilginin açık ve seçik temel ilkelere dayanması asla şüphe edilmemesi gerektiği üzerine kanıtlar sunmaya çalışmıştır (Yeke, 2011). "Doğuştan bilgi yoktur" savı, onun, düşünceliğe karşı ortaya atmış olduğu bir tezdur. Ona göre, yeni doğanların, aptalların ve cahillerin doğuştan olduğu iddia edilenler hakkında en küçük bir düşünceleri bile yoktur. Doğuştan bilgiler olsaydı, cahil kimselerde de küçük çocuklarda da olurdu. O bakımdan, Locke'a göre, zihin, başlangıçta boş bir levhadır (Öktem, 2003).

“Empirizm” akımı ile ilgili ders kitabımızda yer alan “Sarımsak Soslu Makarna” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

Metinden Alıntılar:

Sos tanımı:

“Öğlen yemeğine sarımsak soslu makarna yapıyoruz. Malzemelerin hepsini havanda güzelce dövme lazım ama aynı işlem robotta da yapılabilir. Bunun için taze

fesleğen, çam fıstığı, taze kaşar, zeytinyağı, sarımsak ve bir tutam tuzu robota koyup taneli kıvama gelecek şekilde çektik. Makarnayı haşlayıp süzdük, çukur tabağa aldık,üstüne sarımsak sosundan döktük” (MEB, 5, s.112).

Yemekte kullanılan malzemelerin neden kullanıldığına ilişkin kanıtlar:

“Fesleğen, peynir, zeytinyağı ve sarımsak havaya yayılan bazı uçucu maddeler içerir. Bunlar burun deliğinden girer ve koku alma duyumuzu harekete geçirir. Çam fıstığının güzel kokulu bir yağ özü vardır. Tat alma ve koku alma duysusu birbirine sıkı sıkıya bağlı iki duyudur” (MEB, 5, s.112).

Metinden alınan örnekte empirizm akımının etkisinin daha fazla olduğu görülmektedir. Çünkü deneycilik akımı bir şeyin varlığını test etmeden yani deneyemeden kabul etmez. Locke; ortaya koyduğu düşüncelerinde bireyin özgür olmasını, aklın hayatın kılavuzu olmasını, kültürün her alanında bilimde, dinde, eğitimde gelenek ve otoritenin her türüsünden kurtulmak gerektiğini savunmuştur (Gökberk, 1990). Ona göre insanlar gerçek bilgiyi başkalarından öğrenmekle kalmayıp, kendileri de araştırma zahmetinde bulunsalardı, bu bilgileri kendi doğal yatkınlık ile dışarıdaki varlıklardan kolayca elde edebileceklerini anlayacaklardı (Locke, 1992). Empirizm (deneycilik) akımı “tabula rasa” yani insan aklında doğuştan hiçbir bilgi bulunmaz görüşünü savunmuştur.

Türkçe 5. sınıf ders kitabında yer alan “Sarımsak Soslu Makarna” metninde de yukarıda empirizm akımına yüklenen anlam gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Öncelikle bir yemeğin yapım aşamasından bahsedilmiştir, sonra da bu yemeğin içerisine konan malzemelerin, sağlığımız açısından önemi kanıtlama yoluyla öğretilmeye çalışılmıştır. Aslında Locke, bu bilgileri, insanların kendilerinin de araştırarak gözlemleyerek öğrenebileceğini anlatmaya çalışmıştır.

5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Millî Kültür” adlı beşinci temada “Çocuk doğru söyledi” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “fenomenoloji” (görüngübilim) akımının özelliklerine daha

yakın olduğu tespit edilmiştir. “Fenomenoloji (görüngübilim)” akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “Çocuk Doğru Söyledi” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Çocuk Doğru Söyledi” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili ve yorumlar

“Hepsi Sinan’ın yüzüne şaşkınlıkla bakıyordu. Sinan aldırmadı. Kalfalarından birini yanına çağırdı. Kalfaya, palangasının kalın ipini alıp çocuğun gösterdiği minareye çıkmasını söyledi. İpi üçüncü şerefenin üstünden minareye sıkıca bağlattı. Ucunun aşağı sarkıtılmasını istedi.

- *Şimdi var gücünüzle ipe asılın, dedi.*
- *Sonra çocuğa dönüp sordu:*
- *- Nasıl küçük, minarenin eğriliği düzeldi mi dersin?*
- *Tamam şimdi düzeldi, dedi.*

Bu işe kimse anlam veremedi. “Minarenin düzgün olduğunu siz de biliyordunuz.” dediler Sinan’a. “Neden böyle bir şey yaptırınız?”

- *Minarenin doğru olduğundan ben de emindim.*

İple çekilerek düzeltilemeyeceğini ben de biliyordum. Ama bir çocuğun gözünde bile, Selimiye’nin özürlü sanılmasını istemem. Bundan böyle kimse Selimiye’nin herhangi bir özrü olduğunu söyleyemeyecektir. Yüzyıllar boyunca eksiksiz bir yapı olarak anılacaktır”(MEB, 5, s.158-159).

Fenomenoloji kavramı salt özü kavramak anlamında tanımlanabilir. “salt öz” nesne ve varlıkların özlerini kavramaktır. Örneğin; beyaz, sarı, dörtgen, daire birer fenomendir. Görüngünün içinde var olan öz kavramı ile bilinir. Husserl bilimleri ikiye ayırmıştır. Bunlar; pozitif bilimler ve öz bilimleridir. Fenomenin öz bilgisine varabilmek için önce verilmiş bilgilerin ayıklanması gerekir. Bir nesnenin özüne ulaşabilmek için paranteze alma işlemi uygulanır. Bunun için de eşyanın içindeki öze ulaşabilmek için diğer özelliklerinin dışarıda tutulması gerekir. Örneğin; bir sırayı düşündüğümüzde, sıranın şeklini, rengini attığımızda bilincimizde onu sıra yapan saf

özü kalır. Bu özler zaman ve mekana bağlı değildir. Ölçülüp tartılmayan bu öze saf öz denir (Husserl, 2003).

“Çocuk Doğru Söyledi” adlı metin de fenomenoloji (görüngübilim) akımının özelliklerini taşımaktadır. Fenomenolojinin yukarıda bahsedilen tanım ve örneklerinden yola çıkarak Mimar Sinan’ın caminin yapımını tamamladıktan sonra, kendisi eksik olan bir şeyin kalmadığını bildiği halde çocuğun itirazı üzerine bütün çalışanlarını tekrar harekete geçirerek caminin minaresinin düzeltilmesini istemiştir. Mimar Sinan olayı değerlendirirken çocuğu bir çocuğun taşıyabileceği vasıflara göre değil de bir büyükmüş gibi değerlendirmiştir. Çocukta var olan diğer özellikleri paranteze alma yöntemini kullanarak; çocuğun yaşı, boyu, bakış açısı, neyi ne kadar düşünebildiği gibi konuları paranteze almış, onu doğru ve nitelikli düşünebilen bir birey kategorisinde değerlendirmiştir. Yine Mimar Sinan’ın asıl amacı da fenomenoloji akımını içeren bir durumdur. Yaptığı işin bir çocuk tarafından bile eksik yapıldığı izlenimini uyandırmamak için kendisinde var olan bütün nitelik ve nicelikleri paranteze almış, her insanın eksik ve hatalı olabileceği özünü ortaya çıkarmıştır.

5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Okuma Kültürü” adlı altıncı temada, “Okuma Kitaplarım” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “Fenomenoloji” (görüngübilim) akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “Fenomenoloji (görüngübilim)” akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “Okuma Kitaplarım” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Okuma Kitaplarım” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

Fenomenoloji “özlerin araştırılması” demektir. Burada bahsedilen sonuç ne olursa olsun çözümün araştırılması için öze geri dönmek gerektiğidir. Bu özelliği ile de fenomenoloji (görüngübilim) algının özünün tanımlanmasıdır. Mesela; bir elmayı ele alalım: Elmanın özüne ulaşılabilmesi için önce elmanın” şeklini, rengini, biçimini vs. gibi özelliklerinin paranteze alınması gerekir ve gerçekte hangi özü taşıyor bulunması sağlanır.

“Okuma kitaplarımızı, en sevdiğimiz dostlar gibi hiçbir zaman unutamayız. Sevgili okuma kitaplarım! O kitaplar aylara bölünmüştü. Kış aylarına düşen

parçalarda kış resimleri vardı. Sonra, o resimlerde yavaş yavaş dallar tomurcuklanır, ağaçlar çiçek açar, paltolu çocuklar paltolarını çıkarmaya başlardı. O resimler böylelikle, bizlere de tatilin yaklaşmakta olduğunu müjdelemiş olurlardı”(MEB,5, s.164).

“Okuma Kitaplarım” adlı metinde de fenomenolojinin özelliklerini yansıtan bir anlam örüntüsü vardır. Öncelikle kitapların belli özellikleri (şekil, renk, tasarım, ciltleme vs.) paranteze alınmış ve gerçek öz olan zihinde var olan bireye özgü durumlarla anlatılmaya çalışılmıştır. “O kitaplar aylara bölünmüştü.” cümlesi kitapların bireyin bakış açısı ile değerlendirildiği ve bu değerlendirmeden sonra da metinde “öz” kavramının bulunmaya çalışıldığı gözlemlenmektedir. “Kış aylarına düşen parçalarda kış resimleri vardı. Sonra o resimlerde yavaş yavaş dallar tomurcuklanır, ağaçlar çiçek açar, paltolu çocuklar paltolarını çıkarmaya başlardı.” Bu cümlelerde kış resimlerinin kitaba kattığı anlamda, bireysel bakış açısına göre olaya hareketlilik katarak ve somutlaştırarak dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Öz bilinci, kendisine karşılık gelen deneysel bir bilince dayanmadan var olamayacağı gibi, deneysel algı da kendisine karşılık gelen bir öz bilincine dayanmadan var olamaz; çünkü her ikisi de karşılıklı bir ilişkidir(Mengüşoğlu, 1945). Metinden hareketle öz algısı kavramını, hem duyuşsal yani empirik hem de mantık çerçevesinde yani akısal olarak ele almak gerekir. Bu kavramlar nitelik ve nicelik açısından da fenomenolojik türdendir. Bir metni değerlendirirken her ikisinden de faydalanmak gerekir.

“Dost okuma kitaplarım! Onlarda neler yoktu ki? Kısa pantolonları diz kapaklarını örtecek şekilde biraz geçen, saçları düzgünce taranmış, güler yüzlü çocuk resimleri vardı. O kitaplarda temiz giyimli köylüler, babalar başörtülü analar vardı. Bu resimlerdeki insanlar, güzel bir dünyanın insanlarıydı. Kötülük nedir bilmez, iyilikten başka bir şey düşünmezlerdi. Bize de:

-Bizim gibi olun, iyilikten başka bir şey düşünmeyin derlerdi”(MEB, 5, s.164-165).

Bilinç halleri, evrenin sınırları içinde değil midir? Yoksa, bilincin bu fenomenolojik indirgemenen etkilenmeyen, paranteze girmeyen, bakiye olarak geriye kalan ve bu suretle 'salt öz'e yönelik yeni bir bilimin konusu teşkil eden bir özelliği mi vardır? gibi sorular da fenomenolojinin cevap bekleyen sorularıdır

(Öktem, 2005. s.34). Bu yaklaşım akıl ilkeleri ile düşünmek ve bu ilkelerle düşünürken “öz” kavramının sınır olarak nereye kadar ilerlediği daha önemlisi de nereye kadar ilerleyebileceği konusu göreceli bir durumun varlığını göstermektedir.

5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Sağlık, Spor” adlı yedinci temada, “Sağlıklı Yaşıyorum” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “pozitivizm” (olguculuk) akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “Pozitivizm (olguculuk)” akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “Sağlıklı Yaşıyorum” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Sağlıklı Yaşıyorum” metninden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

Pozitivizm bilinebilir olanın sadece olgular olduğunu var sayan bir felsefi akımdır. Gerçekten olumluluk deyimiyle karşılanması gereken pozitivizmde, insan için olumlu olanın sadece olgular olduğu savı öne sürülür (Hançerlioğlu, 1989). Sadece somut olanı yani elle tutulup gözle görülen durumları kabul eden pozitivizm anlayışı, soyut olan hiçbir şeyin geçerliliğini kabul etmez. Bilimin genel özellikleri pozitivizm akımının da kabul ettiği özelliklerdir. Bunlar:

1. Bilim olgusaldır.
2. Bilim mantıksaldır.
3. Bilim objektiftir.
4. Bilim genelleyicidir.
5. Bilim evrenseldir.

Mesela; “Suyun 100 derecede kaynaması bir olgudur. Olgular da pozitivist anlayışın kabul ettiği bir durumdur. Kendiliğinden ortaya çıkan bir durum olgusal değildir. Bilimsel geçerliliği olan durumlar yani kanıtlanabilen durumlar olgusaldır.

Bilimin mantıklı olması; çelişik durumları kabul etmemesidir. Yani bilimin kendi içinde bir tutarlılık taşıması gerekir. Mesela; Galileo’nun yer çekimi yasası tutarlı ve geçerlidir. Çünkü çelişki barındırmaz. Bilimin objektif olması ise, insanların dil, din, inanç, felsefi bakış açısı, dünya görüşünden bağımsız olmasıdır. Bundan dolayı kişiden kişiye, toplumdaki topluma değişmez. Bilimin genelleyici olması, bilimin varlığın bir alanı ile ilgilenmesi ve bunlarla alakalı olarak genel

yasalara ulaşmasıdır. Örneğin; taşın, yağmurun, yaprağın düşmesi yer çekimi yasasıyla açıklanır. Bilimin evrensel olması kişisel olmadığı anlamı da taşır. Topluma sunulmayan, insanlığın kullanımına açık olmayan bilgiler bilimsel bilgi olarak kabul görmezler.

“Unutma! Sağlığımızı korumak için hareket etmeli ve dengeli beslenmeliyiz.

Ekran başından kalk, dışarı çık oyun oyna!

1. *Dengeli ve yeterli beslenin.*
2. *Bol hareket edin.*
3. *Kişisel temizliğinize dikkat edin.*
4. *Yeteri kadar su için.*
5. *Yeteri kadar uyuyun.*

Gün içinde çok yemiş ama az hareket etmişsek yediklerimiz vücudumuzda yağa dönüşür. Bu da bir çok hastalığa yol açar. Bu nedenle çok hareket etmeliyiz. Çok hareket ettiğimizde: bedenimiz güçlü ve kuvvetli olur.

6. *Sabah kalktığımızda ellerimizi ve yüzümüzü yıkamalıyız.*
7. *Tırnaklarımızı haftada en az iki kere kesmeliyiz.*
8. *Günde en az iki kere dişlerimizi fırçalamalıyız”(MEB, 5, s. 200-203).*

Yukarıda pozitivizm (olguculuk) akımın genel özelliklerinden ve bunun bilime yansımalarından bahsedildi. “Sağlıklı Yaşıyorum” metni de genel olarak ele alındığında bu özellikleri barındırmaktadır. Örneğin; “Sağlığımızı korumak için hareket etmeli ve dengeli beslenmeliyiz, temizliğe dikkat etmeliyiz, yeteri kadar su içmeliyiz.” cümleleri pozitivizm akımının genel özelliklerinden olan; nesnellik, evrensellik, genelleycilik, olgusalılık gibi özellikleri taşımaktadırlar. Çünkü sağlıkla ilgili bu tavsiyeler insanın fiziki özellikleri ile alakalı durumlardır. Yani somut incelemeler yapılabilir ve sonuçları da yapılan araştırmalar doğrultusunda tanımlanabilir.

Deneyle denetlenemeyen sorular anlamsızdır. Prensip olarak sevgi çok önemlidir. Cansız doğa bilimleri kendi alanlarında nasıl bir yöntem yaratmışlarsa, canlı doğa bilimleri de olgusal anlayış sayesinde bir yöntem var edeceklerdir (Sönmez, 2010). “İlke olarak sevgi çok önemlidir” sözü burada cansız yani soyut kavramlardan oluşan bir doğa biliminden bahsedilmiştir ve bir teknik olarak kabul

edilmesi ele alınmıştır. Pozitif bilim anlayışı ise bir canlı doğa bilimi olarak kabul edilmiştir. Metinde geçen ifadeler de soyut anlam içeren ve bunun sonucundan bahseden bir durum yoktur. Somut ifadeler ve bunun sonucunda karşılaşılabilecek durumlar bilimsel araştırmalar sonucunda kesin netlik kazanabilecek yasalardır.

5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Doğa ve Evren” adlı sekizinci temada, “Kar Tanesinin Serüveni” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “kritisizm” (eleştiricilik) akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “kritisizm (eleştiricilik)” akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “Kar Tanesinin Serüveni” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Kar Tanesinin Serüveni” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

“Yerde bir karıştan fazla kar birikmişti. Birden iri bir kar tanesinin pencerenin önünden aşağı doğru savrulduğunu gördüm. Camı açıp avucumu uzattım. Avucuma yavaşça kondu. Bembeyaz, tertemizdi. Ağırılığı yok gibiydi.

Başından geçenleri öğrenmek istemiştım. Düşüncelerimi okur gibi yavaşça fısıldadı:

Başından geçenleri öğrenmek istiyorsun değil mi?

“Evet!” diye bağırdım.

İki ay önceydi. Ben Hazar Denizi’nde bir damla suydum. Bir damlacık... benim gibi milyarlarca, milyarlarca damlacık vardı”(MEB, 5, s.234-236).

İnsan zihninde, doğuştan var olan bilgiler olduğu yönünde değişik kanılar vardır. Bazı bilgiler zihinde etiketli gibi durur. İnsan bu var olan bilgilerle doğar ve bu bilgiler insan zihni olgunlaştıkça gelişmeye devam eder(Locke, 2000, s.49). Locke göre insanın doğuştan kazandığı ilkeler ve bilgiler yoktur. Öğrenilen her şey sonradan deneyimle kazanılır. Bu deneyimler de insan zihnine önceden yerleştirme ile değil, bireyin doğumundan sonra kazandığı yetiler olarak vardır.

Metinde geçen; “gökyüzünde böyle uzun süre bulut olarak, değişik biçimlere girerek dolaştık. Çok yükseklerle çıkmıştık. Yükseldikçe hava soğuyordu. Eskisi gibi dağınık bulut parçaları olmuyorduk. Çok yoğun bir bulut kümesiydik artık. Güneşin, ayın ve yıldızların ışıklarını yeryüzüne geçirmiyorduk” (MEB, 2018, s.235).

paragrafında yazar, kar tanesinin başından geçen serüvenleri, bir hayal unsuruna başvurmadan doğrudan bilimsel işleyişine göre anlatmıştır. Bu bilimsel işleyiş empirizm (deneycilik) akımına uygun bir şekilde metinde belirtilmiştir. Mesela; bulutlar gökyüzünü kapladığında ayın, yıldızların, güneşin ışıklarını yeryüzüne geçiremediği bilimsel olarak kanıtlanmış bir durumdur. Bu durum da deneyimlerle insan zihnine işlenir.

Dış dünyada yaşanan şeyler gerçek olanlar değildir. Asıl sanılan şeyler aslında bir kopyadan ibarettir. Gerçek olana ise zihinde oluşan kalıplarla ve bu kalıpları ide ile mantıklı bir çerçeveye oturtunca ulaşılabilir (Platon, 2015). İnsanların idrak gücünün her şeyin üzerinde olduğunu savunan akım da rasyonalizm (akılcılık) dir. Platon da bu akımın savunucularından biridir. Bu akıma göre, insanlar önce düşünür sonra hayata geçirir. Bu düşünme aşaması olmasaydı, doğadaki birçok şey bilinemezdi.

Korkma, yeryüzüne döneceğiz. Ama kar olarak... Donarak katılaştığımız. Sonra da katı bir kar parçası... Bak, ben kar olmaya başladım bile sen de kara dönüşüyorsun. İyi bak. Beni bir merak sarmıştı (MEB, 2018, s.236). Metinde geçen, “korkmak, merak etmek,” gibi öğeler soyuttur. Bu soyut ifadelerle yazar karın macerasına yön vermeye karı daha da ilgi çekici hale getirmeye çalışmıştır. Bu soyut ifadeler de akılcılık akımına uygun bir şekilde metne yerleştirilmeye çalışılmıştır.

Platon’un mağara benzetmesinde somut olan şeyler gerçeklik göstergesi değildir. Mağara uyarlamasında da mağaranın içinde yaşananlar somut gerçeklik, mağaranın dışında olup bitenler ise soyut gerçekliklerdir. Önemli olan ise soyut gerçekliklerdir. Somut olanlar sadece gerçek dışı eylemlerdir (Platon, 1998). Görülenler sınırlı olduğu için görenler de algı yanılması yaşamaktadır. Oysa düşüncede ve tahayyülde var olanların sonu yoktur ve sınırsızdır. Başka bir şey görmedikleri için onlar bu gölgelerin var olan tek gerçeklik olduğunu sanırlar. Empiristler bu görüşlere karşı çıkarlar. Onlar için asıl olan somut olaylardır (Arslan, 2002, s.36). Rasyonalistler soyut verilere önem verirken, empiristler somut olan verilere önem verirler. Yani; Akılcılar düşünce gücünü, Deneyciler ise maddede olan gücü savunurlar. Bu benzetmede de sadece gördükleri şeyin tek gerçek olduğunu savunmaları da akılcıların deneycilere karşı bir eleştirisidir.

Mağaradaki insanlar birden dışarıya çıkarıldıklarında, gözleri bir süre aydınlığa uyum sağlayamayacak, daha sonra yavaş yavaş ortama uyum sağlayacaklardır. Gerçek olarak düşündükleri şeyin de aslında hayalden öteye geçmeyen bir şey olduğunu anlayacaklardır (Arslan, 2002). Platon; mağaranın içinde görülen gölgelerin aslında bir gerçeklik olmadığını, aydınlığa çıktığında gerçek olanı gördüğünü ama tekrar içeriye döndüğünde gözlerinin kamaştığını ve bir süre sonra gerçek olanı fark ettiğini belirtir. Bu gerçekliğin düşünce gücünde olan gerçeklik olduğunu bu örnekle belirtmeye çalışır.

Her zaman doğa ile pratik akıl birbirini tamamlar. Anlamak ve bu sebepten ötürü, bir ve aynı tecrübe toprakları üzerinde iki ayrı yetki alanı vardır. Ama ikisi de diğerine müdahale edemez. Bunlardan biri doğa yasaları diğeri de düşünsel alandır. Doğa yasaları, yapılacak olanı somut bir şekilde gösterirken; düşünsel alan ise bu boyutun mantık aşamasını oluşturur (Kant, 2012). Kant kriticizm (eleştiricilik) akımında ne sadece akılcıların ne de deneycilerin görüşlerini kabul eder. Her iki görüşün de yalnız başına ele alındığında eksik olduğunu, tam olabilmesi için ikisinin de birleştirilerek ele alınması gerektiği görüşünü savunur.

“Yere iyice yaklaştık. O sırada eli sopalı bir çocuk gördüm. Küçük bir köpeğe saldırıyordu. Çocuğun yaptığını doğru bulmadım. Bu yüzden yere inmek istemedim. Rüzgârın beni öteye savurmasını diledim. Avucunun bana dostça dokunduğunu anladım. Kar tanesi sözünü tamamlayamadı, sustu. Avucumun sıcaklığında erimiş ve bir damla su oluvermişti (MEB, 2018, s. 236).” Metinde geçen: doğru bulmak, istemek, dilemek, dostça gibi ifadeler soyut ifadelerdir. Yere yaklaşması, rüzgârın savurması, sıcaklıkta erimesi gibi ifadeler de bir kar tanesinde gözlemlediğimiz hareketlerdir. Bu ifadelerin bir kar tanesinin serüveni olma noktasında buluşması da akılcılık ve deneycilik akımlarının bir araya getirilerek bir metin oluşturulduğu anlamına gelir.

6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin bilgi felsefesi akımlarına uygunluğu açısından incelemesi

6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Biz ve Değerlerimiz” adlı birinci temada, “Affet Babacığım” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “pragmatizm” (faydacılık) akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “Pragmatizm (faydacılık)” akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “Affet Babacığım” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Affet Babacığım” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

...

“Babasına lazım olabilecek bütün malzemeleri hazırladıktan sonra, yatalak olan babasını yatağından kaldırdı ve kucakladığı gibi arabaya attı. Oğlu Can:

“Baba ben de seninle gelmek istiyorum” diye ısrar edince onu da arabaya aldı ve yola koyuldular.

Kara kışın tam ortalarıydı. MinikCansüreklibabasına: “Baba nereye gidiyoruz?” diye soruyor, ama cevap alamıyordu.

Öte yandan nereye götürüldüğünü anlayan yaşlı adam gizli gizli gözyaşı döküyor, oğlu ve torununa belli etmemeye çalışıyordu.

“ Beni affet” der gibi sarıldı, kokladı. Artık ikisi de kendine hakim olamıyor ve hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

“Buna mecburum.” der gibi baktı babasının yüzüne ve Can’ın elini tutup hızla barakayı terk etti.

Arabaya bindiler. Can yola çıktıklarında:

“Neden dedemi o soğuk yere bıraktın?” diye ağlamaya başladı. Verecek hiçbir cevap bulamıyor,

”Annen böyle istiyor.” da diyemiyordu. Can:

“Baba sen yaşlandığında ben de seni buraya mı getireceğim?” diye sorunca dünyası başına yıkıldı. O soruyla birlikte deliler gibi geri çevirdi arabayı. Barakaya ulaştığında “Beni affet baba!” diyerek babasının boynuna sarıldı.

Oğlu, “Baba beni affet, sana bu şekilde davrandığım için affet.” diye söyleniyordu.

Babası oğlunun bu sözlerine en anlamlı cevabı veriyordu:

“Geri geleceğini biliyordum yavrum. Ben babamı dağ başına atmadım ki sen beni atasın” (MEB, 6, s.2-3).

Bir kuram ve fikrin anlamı verdiği fayda ile doğru orantılıdır. Toplumsal ilerlemenin ölçütü verdiği faydadadır. İnsanın gelişmesi de pragmatist bakış açısına bağlıdır. Faydalı olan şey aynı zamanda iyi olan şeydir. Kötü olan şeyler ile faydacılık ölçülemez (Tepe, 1995). Pragmatizm akımına göre birey için faydalı olan şey aynı zamanda onun için doğru ve iyi olan şeydir. Faydalı olası ki, fayda göresin ilkesi benimsenmiştir.

6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Affet Babacığım” metni de pragmatizm akımının özelliklerini taşımaktadır. Metnin başında geçen olayda babasını eşinin isteği üzerine bir dağ evine bırakmaya giden kişi, aslında kendine ve ailesine fayda sağlayacak bir adımı atmak istemektedir. Babasını dağ evine bıraktığında eşinin ona daha çok saygı duyacağını, daha az huzursuzluk çıkaracağını düşünmektedir. Can ise dedesinin neden dağ evine bırakıldığına anlam verememektedir. Can faydacı bir bakış açısıyla hareket etmekte babasına “ Sen de yaşlanınca ben de seni buraya mı getireceğim?” diye sormaktadır. Can’ın sorusu üzerine bakış açısı farklılaşan baba yine pragmatist bir düşünceyle hareket etmekte ve kendisinin de aynı şeylere maruz kalacağını düşünmektedir. Daha sonra dağ evine dönen Can’ın babası, babasından özür dileyerek onu tekrar evine götürmek istediğini söylemektedir. Burada dede de pragmatist bir bakış açısı sergilemektedir.

6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Milli Mücadele ve Atatürk” adlı ikinci temada, “Mustafa Kemaller Tükenmez” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “kritisizm” (eleştircilik) akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “Kritisizm (eleştircilik)” akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “Mustafa Kemaller Tükenmez” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Mustafa Kemaller Tükenmez ” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

“Tükenir elbet,

Gökte yıldız, denizde kum tükenir.

Bu vatan, bu topraklar cömert.

Kutsal bir ateşim ki ben sönmez,

İnanın Mustafa Kemaller tükenmez.

Ben de etten, kemiktendim elbet;

Ben de bir gün geçecektim elbet.

İki Mustafa Kemal var, iyi bilin.

Ben işte o ikincisi, sonsuzlukta...

Ruh gibi bir şey görünmez,

İnanın Mustafa Kemaller tükenmez”(MEB, 6, s.15).

Bilimin konusunu tam bir kapsayıcılıkla ele alamayan bilgi türü kritisizmdir. Her bilimsel ifadenin eleştirel olma yönü vardır. Aynı bilim kapsamında, aynı konu hakkında ortaya konulmuş birden fazla hipotezin var olması, bu durumun göstergesidir. Her bilimsel ifadeden her bilimsel sonuçtan şüphe edilebilir (Özlem, 2003).Kritisizm, empirizm ve rasyonalizm akımlarının her ikisini de içinde barındırır. Deneycilik tek başına kabul edilemez, çünkü her şeyin başı somut olan nesnelere değildir. Rasyonalizm de tek başına kabul edilemez, çünkü her şeyin başı soyut değerler bütünü de değildir (Kant, 1993). Deneycilik bazı konularda kabul edilebilir olsa da çoğu konuda kanıtlanamayan bir durumdur Kant’a göre. Metafizik olayların kaynağı üzerinde araştırma yapan Kant deneycilik ve akılcılık kavramlarını birleştirerek bu soruna çözüm bulmaya çalışmıştır.

“Mustafa Kemaller Tükenmez” metninde de empirizm ve rasyonalizm akımının eleştirisinden ortaya çıkan kritisizm akımına uygun özellikler görülmektedir.

Metinde geçen;

“Tükenir elbet

Gökte yıldız denizde kum tükenir.”

Bu dizelerde deneyim ile gözlenebilen olaylardan bahsedilmiştir. Gökte yıldızın, denizde kumun tükendiğini gözlemleyebiliriz ve bu gözlem, bize duyu verileri yolu ile bir bilgi olarak aktarılır.

“Bu vatan, bu topraklar cömert,

Kutsal bir ateşim ki ben sönmez.”

Bu dizelerde geçen “cömertlik, kutsallık, kendi içinde var olan ateşin sönmemesi” gibi soyut ifadeler ise akıl ile kavranabilen ve gerçekte gözlem ve deney ile kanıtlanamayan ifadelerdir.

“Ben de etten, kemiktendim elbet;
Ben de bir gün geçecektim elbet.”

Bu dizelerde de deneyim ile kavranabilen ya da doğruluğu gözlem ve deney ile test edilebilen “etten, kemikten olmak” gibi ifadelere yer verilmiştir.

“İki Mustafa Kemal var, iyi bilin.
Ben işte o ikincisi, sonsuzlukta...
Ruh gibi bir şey görünmez,”

Bu dizelerde de akıl ile kavranabilen ifadeler olan “ bilmek, sonsuzluk, ruh” gibi kavramlar yer almaktadır. Deney yöntemleri ile test etmenin mümkün olmadığı soyut kavramlardan oluşan ifadelere yer verilmiştir.

6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Dünya ve Çevre” adlı üçüncü temada, “Güneş Nasıl Çalışır?” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “empirizm” (deneycilik) akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “Empirizm (deneycilik)” akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “Güneş Nasıl Çalışır?” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Güneş Nasıl Çalışır? ” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumla

“Eğer Güneş kömürden oluşuyor olsaydı, bunca yanmanın karşılığı olarak yaratıldığı günden sonra; 4000 bilemedin 5000 yıl içinde tükenip gitmeliydi. Oysa Güneş, yüz milyonlarca yıldır hem Dünya’yı hem de öteki gezegenleri aydınlatıp ısıtmaktaydı.

Dış yüzeyi 6000 derece, merkezi ise 20 milyon derece sıcaklığında olan Güneş’i anlatmak için sıcaktan ve çok sıcaktan başka bir kelime bulmamız gerekir...

Gaz topunun merkezinde her saniye 500 milyon ton hidrojen, helyuma dönüşür. Bu sırada %3 oranında bir kayıp olur. Bu kayıp, ısı ve ışık olarak açığa çıkar”(MEB, 6, s.25-26).

Deneycilik, varlık, varlığın özellikleri, oluşumu hakkında var olan bütün bilgilerin empirizmden ortaya çıktığı, bilginin zihin yoluyla insan algısı tarafından sentezlenerek var olduğu inancıdır (Özlem,1993). Evrendeki var olan renkleri, doğayı, eşyaları insan zihninden bağımsız ele alan empirizm akımının gerçekçilik ile de bağı kurulabilir. İnsan zihnini tabula rasa (boş levha) olarak kabul eden empirizm akımı, insan zihnindeki bilgilerin, insan zihninden bağımsız ortaya çıkan gerçekliği algılaması sonucu ortaya çıktığını savunmaktadır.

“Güneş Nasıl Çalışır?” metni empirizm akımına uygun özellikler taşımaktadır. Metinde öncelikle insanın yaşadığı deneyimlerden bahsedilmiştir. Güneş’teki enerjinin nereden kaynaklandığını bulmak isteyen insanoğlu, değişik yollarla bu tezini kanıtlamaya çalışmıştır. İnsanlar, uzun yıllar boyunca Güneş sisteminin nasıl bir hareket mekanizmasının olduğunu merak etmiştir. Önce Güneş’in kömürle çalışan bir kütle olduğunu düşünmüşler, sonra yaptıkları hesaplarla bunun mümkün olamayacağı sonucuna varmışlar ve gün içindeki yaşayışlarından yola çıkarak değişik açıklamalar bulmaya çalışmışlardır. Metinde, son iki paragrafa kadar insanların deneyimlerinden bahsedilmiş, son iki paragrafta ise Güneş’in nasıl çalıştığı ile ilgili bilimsel bir açıklamaya yer verilmiştir. Empirizm akımı, insanların duyu organları ile deney ve gözlem yaptıklarını ve bu aşamadan sonra “tabula rasa” olan zihni doldurmaya başladığını öne sürer.

6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Millî Kültürümüz” adlı dördüncü temada, “Bizimki Türkçe Sevdası” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “analitik felsefe” (çözümleyici felsefe) akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir.. “Analitik felsefe (çözümleyici felsefe)” akımı ile ilgili ders kitabımızda yer alan “Bizimki Türkçe Sevdası” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Bizimki Türkçe Sevdası ” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

“Her şey dille başlar ve dille biter. Tarih, Türkçeyi kaybettiği için kimliğini, Türklüğünü kaybetmiş milyonlarca insanı kaydetmektedir. Bunların hiçbiri bugün geçmişte Türk olduklarını bile hatırlamamaktadır. Dilini kaybedenler zamanla değişime uğrayarak başka bir milletin, başka bir dinin içinde eriyip giderler. Bizi biz

yapan ve diğer milletlerden ayıran en önemli varlığımız; duygularımızı, düşüncelerimizi, hayallerimizi,özlemlerimizi ifade ettiğimiz dilimizdir.

Yazı dili olarak 1500, konuşma dili olarak ise yaklaşık 5000 yıllık bir geçmişi olan ve bugün dünyanın dört bir yanında 220 milyon konuşanıya, dünyanın beşinci dili olan Türkçenin gücünün farkında olmak, onu her ortamda doğru kullanmak ve yapısına uygun olarak koruyup geliştirmek her Türk vatandaşının görevidir” (MEB, 6, s.33-34).

Felsefe dilsel çözümleme yöntemiyle, analitik önermeler ortaya koyan bir etkinlik biçiminde sınırlanabilir. İlk dönemde dilsel analiz yönteminden anlaşılan şey, şu tipik örnekle açıklanabilir:"Görülemeyen Tanrı görülebilir dünyayı yarattı." ifadesi ortaya çıkacaktır. Analiz yeteneğinin safhası olan bu ifadeler, dil üzerine yapılan araştırmaların da başlangıç aşamaları olarak adlandırılabilir (Altınörs, 2000, s.19). Dil çözümlemesi açısından ele alındığında, soyut olan şeylerin, somut olan ifadelerle bir anlama büründürülmeye çalışıldığı görülmektedir.

Dil üzerine çalışan herkes, diller arasındaki farklılıklara odaklanır. Eğer böyle yapılmıyorsa, hangi dile bakılıyorsa, onun doğuştan geldiği sonucuna varılırdı (Chomsky, 2014, s.52). Dil üzerine yapılan araştırmalarda daha çok “Dilin doğuştan gelen bir edim mi, yoksa sonradan kazanılan bir yapı mı? olduğu üzerine araştırmalar yapılmıştır. Chomsky’e göre (2014) dil üreticidir. İnsanlar dili bir edim sonucunda doğuştan kazanırlar.

Metinde geçen “Dil milletin kalbidir, zihnidir, beynidir. Türkçe varsa Türk milleti vardır. Türkçenin yok olduğu coğrafyalarda siz de yoksunuzdur. Dinin muhafazası için de dil lazımdır. Dilin korunamadığı yerde hiçbir değer korunamaz.” sözlerinden, dilin kültürel bir birlikteliğin temelini oluşturduğu tezi öne sürülebilir. Bir dilde var olan sözcükler ve bu sözcüklerin ortaya çıkışı bir kültürün ürünüdür. Wittgenstein’in öne sürdüğü ilk mantıksal çıkarım örneğine (2002) göre “Dilin sınırları, dünyanın sınırlarıdır.” tezinde öne sürülen, pozitivist bir bakış açısı ile değerlendirilmiş bir önermedir. Wittgenstein ilk eserlerinde “düşünce” faktörünü hep arka planda bırakmış, ve ifade yeteneği ile varlığı somutlanabilen dilsel yetiyi savunmuştur.

Metinde öne çıkarılan görüş, soyutluk ve somutluk nazariyesinden bakıldığında her iki durumu da karşılar niteliktedir. Dil, somut bir nesnede anlama büründüğü gibi, soyut bir nesnede de anlam ifade edebilir. Dil, genel anlamda soyut bir kavramı karşılarken, onda var olan sözcüklerin nesnelere ad olarak verilmesinden sonra, somutluk kazanmıştır. Sözcükler, somut olan nesnelere ad olabilirken, soyut olan nesnelere de aynı şekilde ad olmuşlardır. Din de özünde soyut bir kavramdır, ibadet aşamasında somutluk kazanabilir.

Analitik felsefeye örnek oluşturan “Bizimki Türkçe Sevdası” adlı metinde, Konfüçyüs’e ait olan ve metin içinde geçen yukarıdaki sözler bir milletin dil analizinin özeti niteliğinde sayılabilir. Analitik felsefeye göre dilin oluşumu değişik şekillerde ortaya çıkar. Dili; kültür, din, ahlak, adalet gibi bir milleti millet yapan genel unsurlar etkiler. Dil, düzeltilebilir ve bozulabilir bir yapıya sahiptir. Bir milleti farklı kılan, o milletin konuştuğu dildir.

6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Vatandaşlık Bilinci” adlı beşinci temada, “Çiftçinin Nasihati” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “fenomenoloji” (görüngübilim) akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “Fenomenoloji (görüngübilim)” akımı ile ilgili ders kitabımızda yer alan “Çiftçinin Nasihati” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Çiftçinin Nasihati ” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

“Der ki: Artık yavrularım

Bunu iyi dinlerseniz

Kalmazsınız öyle işsiz:

Bahçede bir hazine var;

Kazarsanız altın çıkar.

Üç gün sonra çiftçi ölür,

Bir ağaçlığa gömülür.

Çocukları koşuşarak

Bahçedeki taşı toprak

Yapar gibi çalışırlar

Ne altın var, ne mangır var...

Fakat maksat ne bilinir

Ki çalışmak hazinedir.

Çiftçi bunu demek ister:

Haydan gelen huya gider”(MEB, 6, s.45).

Çüçen'e (2005) göre görüngübilim ile ele alınan konunun içeriği doğrudan kavranır. İçeriğin doğrudan kavranılmasına “özü görüleme” denir. Bir şeyin özünü görüleme, o şeyin kendiliğini doğrudan bilince verir. Bilinç ile kavranabilen ya da her bilincin doğrudan kavradığı şeyler fenomenolojik yaklaşıma göre doğru olan bilgilerdir.

“Çiftçinin Nasihati” adlı metin de fenomenolojik (görüngübilim) akımına uygun özellikler taşımaktadır. Metinde, çiftçi, çocuklarını başına toplar ve:

“Bunu iyi dinlerseniz ,kalmazsınız öyle işsiz:

Bahçede bir hazine var; kazarsanız altın çıkar.”

Çiftçinin çocukları bu durumu kendilerine göre anlamlandırmaktadır. Çiftçi ise kendi yaşantısına ve deneyimlerine göre anlamlandırmıştır. Fenomenoloji akımına göre, bilinç, önce “özü görüleme” kuralını uygulamış, sonra da kendi kararını vermiştir. Metinde geçen “altın ve hazine” sözcüklerini , baba ve babanın oğulları farklı yorumlamışlardır. Fenomenoloji akımında kullanılan “paranteze alma ve özü görüleme” gibi kavramların kullanılmasıyla farklı bakış açıları ortaya çıkmıştır. Türk Dil Kurumuna göre (2005) hazine sözü farklı anlamlara gelmektedir: 1. Altın, gümüş, mücevher, vb. değerli eşya yığını, büyük servet. 2. Değerli şeylerin saklandığı yer. 3. Değerli bir şeyin çok bulunduğu yer. Metinde oğullar “hazine ve altın” sözünü sözlük anlamlarına göre değerlendirmiştir. Fakat baba fenomenolojik bir bakış açısıyla olaya bakmış ve “altın, gümüş, mücevher, değerli eşya, büyük servet” gibi kavramları paranteze alıp özü görmeye çalışmıştır. Bu “öz” kavramı da babaya göre hazineyi tanımlayan, tarladan altın yerine, emek verildiğinde para kazanılacağı gerçeğidir:

“Bahçedeki taşı toprak, yapar gibi çalışırlar

Ne altın var, ne mangır var...

Fakat maksat ne bilinir ki çalışmak hazinedir.”

Fenomenolojinin bilgi görüşüne göre, bir şey belli bir kuram çerçevesinde bilinemez. Bilinirse de dolaylı bir yoldan bilinir (Çüçen, 2005, s. 88). Bir şeyin tanımı yapıldığında belli bir kurama göre hareket edilir. Fakat belli bir şeyin, kuramın dışına çıkabilmesi için metinde de olduğu gibi “özü görüleme” yöntemine göre ele alınması gerekir.

6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Sanat ve Toplum” adlı altıncı temada, “Küçük Ressam” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “entüisyonizm” (sezgicilik) akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “Entüisyonizm” (sezgicilik akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “Küçük Ressam” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Küçük Ressam ” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

“Sağ yanımda usul usul

Morla turuncu konuşur

Beri yanda kuzgunî siyahlardan

Ödü patlamış beyazlar

Ötede çil yavrusu gibi dağılmış

pembeler

Kenarda yüzlerce senedir

Özlediği kahverengine kavuşmuş

bir sarı

Beride Bursa çinilerine değmiş

Yunmuş yıkanmış bir memleket” (MEB, 6, s.60).

Empirizm ve rasyonalizm akımlarının daha ilerisinde yer alan sezgicilik, bilginin var olanla sınırlanmasının yanlış olduğunu, sezgi gücü ile daha birçok bilgiye ulaşılabileceğini öne sürer (Çüçen, 2005). Sezgi gücü duyuların ötesinde bir güçtür. Duyular ile algılanana veya akıl ile kavranan bilgi her zaman gerçek olan bilgileri vermez.

“Küçük Ressam” metninde geçen bilgiler de sezgisel bilgilere örnek olarak verilebilir. Metinde kavramlara akıl ve duyuların ötesinde farklı bir işlev ile yaklaşmıştır. Mesela, “renklerin uçuşması, yeşilin tutuşması, morla turuncunun konuşması, beyazların korkması, pembelerin çil yavrusu gibi dağılması, kahverenginin sarıya özlem duyması, rüzgarın yıkanması, mavilerin ışık saçması, gözlerin çiçek açması” alışılmışın dışında bir anlam yükleme sanatıdır. Bu anlam yüklemde kullanılan argümanlar, ne duyularla ne de akıl ile açıklanabilir. Her iki kavramın da ötesine geçmiş olan bu durum, sezgi ile anlam kazanır. Doğrusal düşünmenin ötesine geçen entüisyonizm (sezgicilik) akımı, bilgiyi anlamlandırmada daha geniş bir alandan bilgiye bakar ve farklı bakış açılarının ortaya çıkmasına olanak sağlar.

6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Bilim ve Teknoloji” adlı yedinci temada, “İletişim Alanındaki İcatlar” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “pozitivizm” (olguculuk) akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “Pozitivizm (olguculuk)” akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “İletişim Alanındaki İcatlar” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“İletişim Alanındaki İcatlar” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

Telgraf

“İletişim konusunda ilk önemli aygıt olan telgrafi 1830’lu yıllarda icat eden kişi, Amerikalı Samuel Morse olmuştur. Mesajları iletmek için nokta ve çizgilerden bir kod oluşturmuştur. Bu icat halen günümüzde de kullanılan Morse alfabesidir”(MEB, 6, s.70-71).

İnsan bilgisinin kaynağı veridir; veri ise algılanabilir, gözlemlenebilir olan şey, yani olgudur. Veri yalnızca duyuşal izlenimlerin bir çokluğu olarak vardır ve bize belirli bir kurallar demeti içinde açıktır. Doğa bilimi kavramı hep olgucu tutumla bir arada anılmıştır. Deney, gözlem, araştırma ve somut verilere dayalı bilim anlayışı özellikle doğa bilimlerinin gelişmesiyle yaygınlık kazanmıştır (Özlem, 2012). Kanıtlanabilen bilgileri gerçek bilgi olarak kabul eden pozitivizm, somut olan verilerin her durumda kanıtlamaya açık olduğunu savunur. Soyut verileri kabul

etmeyen akım, bu verilerin kanıtlamaya her zaman kapalı olduğunu ve bilgi kaynağı olarak ele alınmasının yanlış olduğunu savunur.

Pozitivizm akımının genel özellikleri şunlardır:

- Deney ve gözleme dayanır.
- Metafizik öğeleri kabul etmez.
- Materyalist bir felsefe görüşüne dayanır.
- Somut veriler her zaman kanıtlanabilir verilerdir.
- Gerçeklik doğa bilimleri ile kavranabilir.
- Bilim ile bilim olmayı ayıran olgusalıktır.
- Dil, din, sanat, bilim, teknik, felsefe, hukuk, ahlak, siyaset gibi alanların yapıp etmelerinde etkilidir.

“ İletişim Alanındaki İcatlar” metninde ele alınan konu pozitivizm akımı ile benzer özellikler taşımaktadır. Metinde, telgraf, telefon, cep telefonu ve görüntülü telefonun nasıl bir buluşla ortaya çıkarıldığı anlatılmaktadır. Teknolojinin günden güne gelişmesiyle değişen teknolojik aletlerin kullanım alanlarından söz edilmiştir. Metinde verilen bilgiler pozitivizm akımı ve özellikleri ile uygunluk göstermektedir. Mesela; telgraf, radyo, telefon, cep telefonu gibi aletlerden bahsedilirken, iletişim konusunda önemli bir aygıt olmasından, ne zaman ve kim tarafından icat edildiğinden, ne işe yaradığından, ve günümüz ile bağlantısından söz edilmiştir.

Metinde verilen bilgiler kanıtlanabilir niteliktedir. Telgrafın kanıtlanabilir özelliğinin açıklanması:

- Telefonun mucidi: Samuel Morse'dir.
- İcat edilme tarihi: 1830'dur.
- Neden icat edildiği: Mesajları iletmek için icat edilmiştir.
- Kodunun nasıl oluşturulduğu: Nokta ve çizgilerden oluşturulmuştur.
- Hangi alfabenin kullanıldığı: Mors alfabesi kullanılmıştır.

Bu bilgiler, bir telgraf üzerinde test edilip geçerliliği ortaya konulduktan sonra kanıtlanabilir bir özellik taşıdığı görülebilir. Metinde geçen diğer iletişim araçlarının kanıtlanabilirliği aynı yöntemler kullanılarak, pozitivizm (olguculuk)

akımına uygunluğu belirlenebilir. Pozitivizm akımı doğrultusunda ortaya çıkarılan her bilgi doğru olmayabilir. Örneğin; metinde de belirtildiği gibi telefonun mucidi “Alexander Graham Bell” olarak bilinir. 2002 yılında bu bilgi geçerliliğini yitirmiş ve telefonun mucidinin Antonio Meucci olduğu kabul edilmiştir. Doğru bilgi ortaya çıkana ya da kanıtlanana kadar eski bilgi geçerliliğini korumaya devam etmektedir.

6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Sağlık, Spor, Oyun” adlı sekizinci temada, “Organlardan Mektup Var” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “rasyonalizm” (akılcılık) akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “Rasyonalizm (akılcılık)” akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “Organlardan Mektup Var” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Organlardan Mektup Var” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

“Sevgili Sahibim,

Düşünce ile varım, günlük işlerin efendisiyim. Ego benim en yakın arkadaşımıdır. Sürekli konuşurum. Seni dünyaya her yöntemle ifade ederim. Ses, söz, beden dili, yazı gibi çok çeşitli yöntemler kullanırım. Aslında dünyaya açılan kapı benim. Toplumda kabul görmemi sağlarım. Sen de sürekli benimle kavga eder durursun. Seni benimle barışmaya davet ediyorum. Benden kurtuluş yok, sen var oldukça ben varım ve beni yönetebileceğin bir sır” (MEB, 6, s.77-78).

Çüçen’e (2005) göre, bilgimizin kaynağını akılda görenlerin savunduğu görüş olan rasyonalizm akımına göre, neyi bilip neyi bilemeyeceğimizin kanıtı düşüncelerdir. Rasyonalistler, bilgimizin sınırlarının somut bilginin ilerisine geçebileceğini söyleyerek, soyut bilgiyi kabul edilebilir kılar. Rasyonalistler, deneycilerin aksine bilgilerin sonradan kazanılmadığını, insan zihninde doğuştan bilgilerin mevcut olduğunu ve bu var olan bilgilerin yeni yaşantılarla geliştirilebileceğini savunurlar.

“Organlardan Mektup Var” metninde rasyonalizm (akılcılık) akımının özellikleri görülmektedir. Metinde geçen organlar günlük fiziksel işleyişin dışında, ruhsal özellikleri ile ele alınmıştır. İnsanda var olan ”akıl, irade” gibi soyut

kavramlarla insanın kendisini yönetmede etkili olan organların uyumlu birlikteliğinden ve işleyişinden doğan özellikleri ile anlatılmaya çalışılmıştır. Mesela; sol beynin “ses, söz, beden dili, ifade yeteneği, toplumda kabul görme durumu, barış” gibi yetilerin, insanda var olan düşünce gücü ile var olabileceği yansıtılmaya çalışılmıştır. “Düşünce” soyut bir kavramdır ve akılcılar, düşüncenin insan zihninde doğuştan var olduğunu söylerler. Metinde, insandaki yeteneklerin kazanılması da soyut kavramlar vasıtasıyla mümkün olabileceği kavratılmaya çalışılmıştır.

Metinde “sağ beynin” işlevinden söz edilirken “Denge ve uyum ile hayatı düzenlerim, toplumda kabul görmeni sağlarım, beni tanımaya ve anlamaya çalışırken kendini tanımaya başlarsın, ben özün sesiyim. ” gibi ifadeler de organın somut işlevinden çok soyut olan işlevi ön plana çıkarılmaktadır. Diğer organların işlevlerinden de bahsedilirken, “özlem, sevgi, hayat, güzellik, affetmek, anı, duygu, sorun, korku, rahatlık, barış” gibi soyut yani akıl ile algılanabilen kavramların, organların sağlığında nasıl bir yere sahip olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Metinde akıl, ruh ve beden dengesinin mide sağlığında önemli olduğu da belirtilmiştir.

Rasyonalistlere göre, deneyle elde edilen bilgiler gerçek bilginin ölçütü değildir. Varlık alemi bir döngü içindedir. Ve sürekli değişime açıktır. Bunun için de duyularla elde edilen bilgiler doğru bilgiyi vermez. Kesin bilgi için hareket halinde olmayan nesnelere bakmak gerekir (Çüçen, 2005). Hareketsiz ve sabit olan bilgiler de düşüncede var olan bilgilerdir. Soyut olarak algıladığımız bilgiler doğuştan var olduğuna inanılan bilgi türleridir.

7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin bilgi felsefesi akımlarına uygunluğu açısından incelemesi

7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Milli Kültür” adlı birinci temada, “Bir Küçük Kilimim” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “entüisyonizm” (sezgicilik) akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “Entüisyonizm (sezgicilik)” akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “Bir Küçük Kilimim” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Bir Küçük Kilimim” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

“Ben küçük bir kilimim. Alçak gönüllüyüm, kalenderim ve haddimi bilirim. Biricik ödevim insanlara bir tutam durulmuş renk, bir avuç durulmuş biçim sunmaktır. Dünyamız iç içe, karmakarışık ne idüğü belirsiz bir sürü renklerin ve biçimlerin kaynaştığı bir kazandır. Bu kazandan, bir çimdik durulmuş renk, bir kaşık sevindirici düzen çıkaranlara ne mutlu. Her vatandaşı çevresine bu kadarlık olsun renk ve düzen katmış olsaydı, dünyamız çoktan cennete dönerdi. Ah gözünü sevdiğim kilimim! Ben senin ne kadar alçak gönüllü olduğunu nasıl bilmem; bilirim. Seni vaktiyle kök bovalarıyla, solmaz renklerle dokurlar gene ayak altına serer, gene en zahmetli işlerde kullanırlardı.

Derdimizi kime anlatsak küçük kilim? Basmadan bin kat daha zahmetli bin kat daha güzel olduğun halde basma fiyatına satıldığına mı yanalım, memleketimizde gelişen sanatların en köklüsü, en zengini, en yerlisinin gözümüzün önünde diri diri gömülüp gitmesine mi?”(MEB, 7, s.10-13).

Entüsyonizm (sezgicilik), bilgi elde etmede aklın ve deneyin yetersiz olduğunu, bir şeyin doğrudan ve aracısız bir kavrayışla yani sezgi ile kavranabilen bilgilerin gerçek bilgi olduğunu savunan görüştür (Arslan, 2012). “Ben Bir Küçük Kilimim” metninde ele alınan konu, entüsyonizm akımının özelliklerinde olduğu gibi doğrudan akıl ve mantıkla kavranabilen ya da deney ile test edilebilir türden bilgiler olmadığı görülmektedir. Metinde kilimin serüvenleri, kilimin kendi dilinden aktarılmaktadır. Metnin kilimin dilinden aktarılması, yazarın, akıl ve duyunun dışında bir bakış açısıyla olaya baktığı anlamına gelmektedir. Kilimin olması gereken işlevinin dışına çıkarak yansıtılmaya çalışılması da sezgi yoluyla bir şeylerin kavratılmaya çalışıldığı izlenimi uyandırmaktadır.

Kilimin “alçak gönüllü ve kalender olması, haddini bilmesi” somut ve soyut kavramlarla açıklanamayan benzetmelerdir. Başka bir görüşün de yani “sezgi” kavramının metni anlamlandırmada var olduğu görülmektedir. Metinde geçen, “Dünyamız iç içe, karmakarışık ne idüğü belirsiz bir sürü renklerin ve biçimlerin kaynaştığı bir kazandır. Bu kazandan, bir çimdik durulmuş renk, bir kaşık sevindirici düzen çıkaranlara ne mutlu. Her vatandaş çevresine bu kadarlık olsun renk ve düzen katmış olsaydı, dünyamız çoktan cennete dönerdi.” Sözlerinde de soyut ve somut anlamların iç içe olduğu görülmektedir. Kavramların çoğu somut olarak ifade

edilebildiği halde, cümleye kattığı anlam soyut yapıdadır. Bu cümleler, akıl ve duyu ile kavranılmaya çalışılırsa ortaya farklı bir anlam çıkar. Anlatılmak isteneni anlayabilmek için mutlaka anlam örüntüsünün içine “sezgi”nin de katılması gerekir. Metni bir bütün olarak doğru bir şekilde anlamlandırmak için metnin entüisyonizm (sezgicilik) akımı açısından değerlendirilmesi gerekir.

7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Atatürk” adlı ikinci temada, “Atatürk Kurtuluş Savaşında” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “pragmatizm (faydacılık)” akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “pragmatizm (faydacılık)” akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “Atatürk Kurtuluş Savaşında” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Atatürk Kurtuluş Savaşında ” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

“Savaşa girer gibi yetiş bize!

Yetiş bize çöllerde bile olsan!

İnanç doldur, güç doldur içimize!

Bin kere yurdumuzu kurtaran!

Bir görseydin ağlardin halimize!

Analar, bacılar yola döküldü.

Cephane taşıdı arkasından

Irmaklar suyundan faydalattı.

Ağaçlar daldasından.

Yer gök inledi bir yol daha

Kurtuluş Savaşı ’ndan”(MEB, 7, s. 36-39).

Pragmatist bilgi felsefesinde bilginin gerçekliği yarar ile belirlenir. Bu belirlenimde yapılanların sonucuna bakılır.Önemli olan uygun çözümlenmeleridir. Eylemlerde sorun çözücü olmak, ve çözülen sorunların fayda sağlaması pragmatizm açısından önemli ve üstündür (James, 2003). Günlük hayatta fayda sağlayan bilgiler faydalı bilgilerdir. Faydanın ölçütlerinden biri de “mutluluk”tur. Bir şey bir insana fayda sağladığında, ona iyi olanı verir, iyi olan da insana mutluluk getirir. Faydacılık akımının asıl amacı doğru bilginin “fayda, iyi, mutluluk” çizgisinde ilerlemesini sağlamaktır.

Metinde “ Bu sefer de millet türkülerle Kemal Paşa’ya haber saldı. Kemal Paşa, yenilmez yiğit şanlı komutan, savaşa girer gibi yetiş bize!” dizelerinde geçen sözler Mustafa Kemal Paşa’dan halkın bir beklentisinin olduğu yönündedir. Pragmatizm akımının özelliklerinden birisi de eylemleri sonuçlarına göre değerlendirmektir. Halk, Mustafa Kemal Paşa’nın daha önce seferler yapıp, zaferler kazandığını bilmektedir. Bunun üzerine tekrar Mustafa Kemal Paşa’dan yardım beklemektedirler. Bu beklentinin sonucunda da zafer kazanılacağını ummaktadırlar. Halkın ihtiyacı olan “Yurdun kurtarılmasıdır.” Yurt kurtarıldığı zaman beklenti sonuçlanacaktır ve bu durum halkın yararına olacaktır. Metnin tamamında bununla ilgili bilgiler şiir halinde verilmektedir.

Pragmatizm akımına göre, sorunları geçiştirmek yerine çözüm aramak esastır. Bu çözüm de onu isteyen yararına olmalıdır. Pragmatizm “yarar”dan bahsederken bunun iyi veya kötü sonuçlanmasından yana değildir. Faydanın yanı sıra iyinin de üstün olmasını isteyen bir görüştür. “Atatürk Kurtuluş Savaşında” metninde de sonuçta hem “yarar” hem de “iyi” vardır. Millet yıllarca üzerinde yaşadığı topraklarını, kültürlerini var ettikleri vatanlarını başka bir ülkenin sömürü aracı haline getirmesini istememektedir. Bu da pragmatizm açısından bakıldığında “iyi” kavramına karşılık gelmektedir.

7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Okuma Kültürü” adlı üçüncü temada, “Kitaplar Arasında ” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “rasyonalizm (akılcılık)” akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “Rasyonalizm (akılcılık)” akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “Kitaplar Arasında ” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Kitaplar Arasında ” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

“Şiir — Of, bana birisi yardım etse!...

Sözlük — Kulağıma bir ses geldi, birisinin beni çağırdığını sanıyorum.

Şiir — Siz misiniz Bay Sözlük? Bugün öğleden sonra küçük bir kız beni burada yüzüstü bıraktı. Anladınız mı?

Sözlük — Evet anladım. Fakat siz her zaman okunmazsınız. Ben büyük sözcükleri severim; hep bunlarla doluyum. Bir sözcüğün anlamının ne olduğunu anlamak için benim sayfalarımı karıştırırlar.

Şiir — Ben yalnız güzel sözcükleri severim. Şebnemler, mavi gök, güzel kokulu çiçekler gibi.

Tarih — Benim kitap raflarında uyumaktan başka işim yok. Beni en son bir çocuk aldı, öbür kitapları arasına sıkıştırdı.

Dil Bilgisi — Çocuklar benim de değerimi bilmiyorlar. Konuşmanın temeli olan sıfat ve fiili bile öğrenmek istemiyorlar.

Aritmetik — Çocuklar beni okumasını seviyorlar ama anlamımı tam kavrayamıyorlar.

Hikaye — Biri beni aldı, dikkatsizce karıştırdı, okumadan geri getirdi. Bunun için yırtıldım.

Kitapların hepsi bir araya toplanır ve çocukların onları sevmeleri için çözüm yolu aramaya başlarlar”(MEB 7,43-51).

Rasyonalizm, bildiğimiz ya da bildiğimizi sandığımız bilgilerin kesinliğine nasıl inanabildiğimiz hakkında bir bilgi teorisidir. Bir şey ister somut olsun ister soyut, zihin ve zihinsel faaliyetlerle açıklanabilir. Duyular bize kesin ve net olan bilgiyi vermez. Kesin bilgi, bize doğuştan verilmiş olan ve sonradan geliştirmeye devam ettiğimiz bilgilerdir (Moseley, 2010). Bilgiler nesnel veya öznel olabilirler, fakat her iki bilgi türünün de akıl ile kavranabilir olması gerekir. Rasyonalizm akımına göre, akıl ve mantık ilkelerine uygun elde edilen bilgiler doğru ve geçerli olan bilgi türüdür;duyularla elde edilen bilgiler ise gelip geçicidir ve geçerliliği yoktur.

“Kitaplar Arasında” metni ise rasyonalizm akımına örnektir. Metinde geçen diyaloglar soyut olan ifadelerle göre tasarlanmıştır. İnsan aklının metafizik kavramları daha iyi algıladığını da öne süren rasyonalizm akımı duyu verilerinin ve materyalist görüşlerin bilginin kaynağı olabileceğini reddetmişlerdir. Metin, rasyonalizm akımı açısından değerlendirildiğinde, yazar, metinde geçen somut kavramlara soyut karşılıklar bulmuş ve bu şekilde anlamı güçlendirmiştir. Kitaplar gerçek hayatta birer eşya yani somut bir nesne olarak bilinir. Metinde ise farklı kitap türlerinin konuşturulduğu, hissetme özelliklerinin olduğu, uyuduğu, değer biçildiği, üzüldüğü, yardım istediği görülmektedir. Kitaplar, gerçek kullanımının dışına çıkarılarak metne aktarılmıştır. Kitaplar ve metin içinde kitaplara yüklenen anlam göz önünde bulundurulduğunda, kitabın gerçek hayattaki varlığı duyu verileri ile kavranabilen bir durumdur; fakat metin içindeki anlamı bu kavramanın dışına

çıkarılmış ve akıl ile kavranabilen bir durum haline getirilmiştir. Bu da metnin, rasyonalizm (akılcılık) akımına uygun özellikler taşıdığına göstergesidir.

7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Duygular” adlı dördüncü temada, “Mutluluk Nedir?” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “fenomenoloji (görüngübilim)” akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “Fenomenoloji (görüngübilim)” akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “Mutluluk Nedir?” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Mutluluk Nedir?” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

“Beni ilgilendiren bütün insanların mutluluğu değil, her birinin ayrı ayrı mutluluğu.” Diyor Boris Vian...

Unamuno: “Mutluluk nedir, bilen var mı? diye sorar “Sis” romanında. Hep aranan, hep özlenen ama bir türlü ele geçmeyen bir “şey.” Adı var, kendi yok. Öylesine yüceltilmiş bir duygu, öylesine övülmüş, benzersiz bir güzellik, bir üstünlük sayılmış ki ne olduğu, nerede olduğu, tadı, biçimi, anlaşılmaz olmuş! Bilen yok gerçek anlamıyla mutluluğu. (MEB, 7, s.82-83).

Fenomenoloji mahiyetin bilinebileceğini ileri süren bir görüştür. Mahiyet bilgisini paranteze alıp diğer bilgileri kaldırmak gerekir. İnsanın günlük yaşamdan edindiği bilgileri, bütün görüşmeler bir tarafa bırakılarak onlardan arınarak, duyularla algılanan nesnelere ötesinde bulunan ideal mahiyete ulaşılabilir. Edmund Husserl’e (2003) göre fenomenolojide aşkın ve içkin olma durumu vardır. Bilgilerin nesnel ve öznel olma durumlarına göre sınıflandırılması fenomenoloji için sorun teşkil etmektedir. Nesnel olan bilgiler için; “Bilgi nasıl kendi dışına çıkabilir ve nasıl bilincin içinde bulunmayan bir varlığa ulaşabilir?” sorusu sorulmaktadır. Doğa bilimleri içkin ve nesnel bilgi olarak kabul edilirken matematik bilimleri aşkın ve soyut bir bilgi olarak kabul görmektedir.

Moseley’e (2010) göre “kahverengi” bir renktir ve bir dizi tonu üzerinde barındırır. Bu renk tonlarının diğer renklerden ayırt edilebilmesi ise zihin tümel bir kavrama yapar. Bu açıdan baktığımızda duyular genel olarak herkes tarafından kabul edilmesi mümkün olan bir gerçekliği değil, yalnızca kişisel olarak karşılaşılan şeyleri

algılar. Bir nesnenin özelliklerini paranteze alıp özünü kavramak da duyuların sadece kendi bilinciyle var olanı algılamasıdır. “Kahverengi”nin de sadece bir renk olarak değil de onun “kahverengi” özelliğinin dışına çıkmadan farklı zihinsel etkinliklerle bütün tonlarının algılanabilmesi fenomenolojik bir faaliyettir.

“Mutluluk nedir?” metni de fenomenoloji (görüngübilim) akımına uygundur. Metinde mutluluğun ne olduğu bulunmaya çalışılmış, ama bir türlü nesnel bir sonuca ulaşılamamıştır. Mutluluk insanların bakış açısına, yaşayış tarzına göre farklı şekillerde tanımlanmıştır. Metinde, kendini; bencillik, acımasızlık, üstünlük, para, sevi gibi şeylerle mutlu olabildiğini düşünenler için, bu niteliklerin insanı mutlu etmediği sadece böyle düşünenlerin kendini kandırdığı ifade edilmiştir. Asıl mutluluğun ise, herkesin hayatını düzene sokabilecek adımların atılmasında olduğu belirtilmiştir. Bunlar; bütün toplumun belirli bir yaşam düzeyine çıkması, korku, yoksulluk, işsizlik, açlık nedir bilmemesi, eğlenmeden, dinlenmeden eşit pay almasıdır. Sonuç olarak metinde de mutluluk kavramının ne olduğuna dair genel bir tanım yapılamamıştır.

7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Doğa ve Evren” adlı beşinci temada, “Bundan başka Dünya Yok ” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “kritisizm (eleştiricilik)” akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “Kritisizm (eleştiricilik)” akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “Bundan Başka Dünya Yok ” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Bundan Başka Dünya Yok ” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

“Buz gibi soğuk bir rüzgâra karşı koyarak yürümeye çalışan insanlar, merkezî bir ışık yardımıyla yollarına gitmekte, gökyüzünde ne yıldızların ne de Güneş’in esamesi yok. Derin bir sessizlik ne kuş sesi ne de sevimli bir insan sesi duyuluyor. Kör karanlıklarda, kör kuyularda bırakılmış bir insan topluluğu. İnsanın neredeyse içini sevinçle dolduran ılık bir rüzgârı, iliklerini ısıtan güneşi, rengârenk çiçekleri, türlü türlü kokuları özleyivereceği geliyor. Ama bunları hatırlamak yasak.

Mevsimlerin bilinmediği, baharların gelmediği bir yer burası. Kim bilir, baharlar gelmediği için insanlar aşık olmayı, sevmeyi bile unutmuştur?

Kim bilir? Ne barış, insanlık ne bahar ne aşk ve ne de ayrılıklar üzerine şarkılar söylenmeyen bir yer burası. Çevrede ağaç yok, su yok, doğal denge denen kavram unutulmuş. İnsanlar ilkel hayatın sınırlarını dahi zorlayabilecek güce sahip değiller. Ortada kalan tek şey parçalanmış umutlar”(MEB, 7, s.85-86).

Kant (1993) kriticizmde geçerli olan, hem metafizikle hem de duyularla elde edilebilen bilgiler, tek tek ele alındığında bilgilerin oluşumu için yetersiz kaldığını ve bu yüzden bilgileri elde etme yöntemlerinin her ikisinin de kullanılması gerektiğini belirtmektedir. Kant’a göre bilgilerin metafizik yönü vardır, bunlar soyut kavramlardır ve akıl ile kavranır; diğeri de duyularla kavranabilen ve somut olan bilgilerdir, bu bilgiler de duyu verileri ile elde edilir. Kriticizm (eleştiricilik) akımı bu bilgi türlerini bir araya getirerek gerçek bilgiye ulaşılabilirliğini savunur.

“Bundan Başka Dünya Yok” adlı metin kriticizm (eleştiricilik) akımına uygundur. Metinde geçen “Kör karanlıklarda, kör kuyularda bırakılmış bir insan topluluğu. İnsanın neredeyse içini sevinçle dolduran ılık bir rüzgârı, iliklerini ısıtan güneşi, rengârenk çiçekleri, türlü türlü kokuları özleyivereceği geliyor.” ifadelerinde “rüzgar, güneş, çiçek” gibi varlıkların somut olarak bir karşılığı vardır. Bunlar duyularla hissedilebilir, görülebilir, dokunulabilir olan varlıklardır. “Rüzgarın insanın içini sevinçle doldurması, güneşin ilikleri ısıtması, kokuların özlenmesi...” ise somut varlıklarla soyut varlıkların bir araya getirilerek anlamda farklılaşmaya uğraması ise kriticizm akımına göre bilginin gerçek değerine ulaşmasıdır. Yani bilgiler hem metafizik hem de duysal verilerin harmanlanmasıyla elde edilebilir.

“Kim bilir? Ne barış, insanlık ne bahar ne aşk ve ne de ayrılıklar üzerine şarkılar söylenmeyen bir yer burası. Çevrede ağaç yok, su yok, doğal denge denen kavram unutulmuş. İnsanlar ilkel hayatın sınırlarını dahi zorlayabilecek güce sahip değiller. Ortada kalan tek şey parçalanmış umutlar.” gibi ifadelerde de kriticizm akımının yansımaları görülmektedir. “Barış, insanlık, aşk, ayrılıklar üzerine şarkı söylenmesi, çevrede olan ağaçların, suyun olmamasına, doğal dengenin bozulmasına bağlanmıştır.” Ve bunlara bağlı olarak kalan tek şeyin “parçalanmış umutlar” olduğu dile getirilmiştir.

7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Zaman ve Mekan” adlı altıncı temada, “Zaman ” adlı serbest okuma metni bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “fenomenoloji (görüngübilim)” akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir.“Fenomenoloji (görüngübilim)” akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “Zaman” adlı metnin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Zaman ” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

“Zaman nedir ki zaman?

“Bir su mu, bir kuş mu?” kimimize göre akıyor zaman; kimimize göreyse uçuyor. Belirli bir yaşa gelip de geriye bakanlar bunu daha iyi anlıyor.

“İniş mi, yokuş mu?” Annemden uzaktayken, babamın gelmesini beklerken dik bir yokuş kesilir zaman.

Ya oyun oynarken, sevdiğilerimle yaşarken? Zaman, inişe dönüşür. Tavşan çevikliği ve çabukluğu ile koşar.

Zaman tek istikametlidir. İster iniş olsun ister yokuş... Ok, söz ve zaman hep gider. Asla geri dönmez.

“Zaman sessiz bir testeredir.” Böyle diyor bir filozof.

Ne mutlu sana ki zamanı idrak edensin. Bu büyük nimetin kadrini bilensin. Bunun için de zenginsin”(MEB, 7, s.108).

Fenomenolojiye (görüngübilim) göre “nesne” duyularla elde edilen biçimiyle gerçek olan bilgiyi veremez. Duyuların kabul ettiği “nesne” somut nesnelere. Somut nesnelere içinden “öz” çıkarıldığında asıl olan bilgiye ulaşılabilir (Lyotard, 2007). Mesela, “zaman” kavramı genel bir açıdan ele alınırsa, bir gün yirmi dört saattir, bir hafta yedi gündür, bir ay otuz gündür, bir dakika altmış saniyedir gibi genellemelerle anlatılmaya çalışılır. Fenomenolojik açıdan ele alınırsa, kime göre zaman, neye göre zaman, hangi yaşanmışlığa göre zaman? gibi sorular ön plana çıkmaktadır.

“Zaman” metni de olaylara fenomenolojik bir bakış açısıyla bakmıştır. Metinde geçen “Bir su mu, bir kuş mu?” zaman sorusu, ve arkasından, zamanın kimine göre aktığı, kimine göre uçtuğu belirtilmiştir. Zaman bazen dik bir yokuşa bazen inişe benzetilmiştir ve zamanın böyle algılanmasının nedeni olarak da

yaşayışlardan örnekler verilmiştir. Zamanın durağanlığı ve çabuk geçmesi insanın öznel durumuna bağlanmış, insanın algıladığı şekliyle ele alınmıştır. Yani görüngübilim açısından da görünen tarafının önemli olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Metinde zamanın genel kavramları paranteze alınmış ve özüne ulaşılmış, yani öznel olarak kavranabilen yanı sunulmuştur.

8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin bilgi felsefesi akımlarına uygunluğu açısından incelemesi

8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Okuma Kültürü” adlı birinci temada, “Kitaplarla Kurulan Dostluk” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “entüisyonizm” (sezgicilik) akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “Entüisyonizm (sezgicilik)” akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “Kitaplarla Kurulan Dostluk” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Kitaplarla Kurulan Dostluk” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

“Bir düz ovada koşarcasına

Yayıldım, dağıldım sayfalarında.

Ben “tek adam”

Çoğaldım böyle böyle.

Dost oldum “Keloğlan”la, “Kerem”le;

Dolaştım “Karacaoğlan”la dağ tepe,

Aradım

“Erkilet güzelini bağ arasında”

“Çalı Kuşu”yla söyleştim,

Bir bahçede dallar üstünde”(MEB, 8, s.10-11).

Bergson’a (2017) göre hiç kimse bir fikrin büyüklüğünü ölçemez. Bir şeyin var olabileceğini kurgulamakla, onun var olduğundan emin olmak aynı şey değildir. Ne akılla ne de duyularla kavranamayan şeylerin gerçeği mistik yolla, yani sezgisel düşünüşle kavranabilir. Akıl gerçeğin dış görünüşü ile ilgilenir. Gerçek olanın bilinebilmesi için ise sezgi ile düşünmeye ihtiyaç vardır.

“Kitaplarla Kurulan Dostluk” metninde de akıl ve duyu kavramları aşılarak sezgisel bir düşünüş biçimi benimsenmiştir. Metinde, kitapların soyut ve somut özelliklerinin ilerisine geçilerek sezgisel bir anlama büründürüldüğü görülmektedir. Metinde geçen; “ Ben ‘tek adam’ , çoğaldım böyle böyle.” mısralarına duyu ve akıl ile kavramanın ötesinde bir anlam yüklenmiştir. “Dost oldum, Keloğlan’la, Kerem’le” mısrasında da mistik bir bakış açısının olduğu görülmektedir.

8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Atatürk” adlı ikinci temada, “İşte Onun Evrensellik Anlayışı” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “pragmatizm (faydacılık)” akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “Pragmatizm (faydacılık)” akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “İşte Onun Evrensellik Anlayışı” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“İşte Onun Evrensellik Anlayışı” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

İnsan, mensup olduğu milletin varlığını ve mutluluğunu düşündüğü kadar bütün dünya milletlerinin huzur ve refahını düşünmeli ve kendi milletlerinin mutluluğuna ne kadar kıymet veriyorsa bütün dünya milletlerinin mutluluğuna da hizmet etmeye, elinden geldiği kadar çalışmalıdır.

Milletleri sevk ve idare etmeye çalışan adamlar, tabi evvela kendi milletinin varlığının ve mutluluğunun yaratıcısı olmak isterler. Fakat aynı zamanda bütün milletler için aynı şeyi istemek lazımdır. Bütün dünya hadiseleri bunu açıktan açığa ispat eder.

İşte bir gün Çanakkale’ye giden bakanlardan birine: “Orada Mehmetçik Anıtı’nın başında şehitleri anacaksın. Siz olmasaydınız, siz göğüslerinizi çelik kalelere karşı siper etmeseydiniz boğaz elden gider, İstanbul elden giderdi diyeceksin”(MEB, 8, s.24-25).

Faydacılık akımına göre, soyut veya somut bir nesnenin anlamının tam anlaşılır olabilmesi için sadece zihinde değil pratikte de var olması gerekir. eylemlerin sonuçları itibariyle daha anlaşılır bir anlam kazanacaktır(Doğan, 2003). Örneğin “mutluluk” konusunu ele alırsak, mutluluk sadece tek taraflı olarak yaşanan bir durum değildir. Mutluluk elde edilmeye çalışılırken, bir tarafa acı ve hüsrana

yaşatılıyorsa ve mutluluk tek taraflı olarak yüceltiliyorsa bu anlamlı olmayacaktır. Buradaki amaç herkesin mutluluğu olmalıdır.

Metinde geçen de evrensel bir mutluluk arayışıdır. Mustafa Kemal Atatürk'ün evrensel mutluluğun temini için "Milletler, bütün milletlerin de mutluluğuna hizmet etmeye, çalışmalıdır. Böylece kendi mutluluğuna da hizmet etmiş olur." der. Bu bakış açısı pragmatist yani faydacı bir bakış açısıdır. Öncelikli olarak düşünülen aslında kendi milletimizin mutluluğudur; bu mutluluğu sağlamak için de diğer milletlerin de mutlu olması gerekir.

Şehitleri anmak ve onların mezarının başında "Siz olmasaydınız, boğaz elden giderdi." demek de pragmatist bir bakış açısını göstermektedir. Yine bir kişinin canından olması vatan için elde edilen bir kazanca bağlanmıştır. Yapılan bütün fedakarlıkların vatan toprağı için olduğunu dile getiren Mustafa Kemal Atatürk önce kendi vatanını ve aynı zamanda bütün vatanları düşünerek pragmatist bir zeminde hareket etmiştir.

8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan "Milli Kültür" adlı üçüncü temada, "Yunus Emre" adlı serbest metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde "rasyonalizm (akılcılık)" akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. "Rasyonalizm (akılcılık)" akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan "Yunus Emre" metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

"Yunus Emre" adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

"Üst üste gelen kıtlık ve sürekli kuraklıklar, bitkin ve ezik halkın yaşama umudunu kırmış, halk, "gerçek mutluluğun ölümden sonra var olacağını, bu geçici dünyada, arı-duru bir gönülle Tanrı'ya yönelmeyi..." telkin eden mutasavvıf şeyhlerin çevresinde küme küme toplanmıştır.

Yunus'un gönlünde ilahi aşktan başkasına yer yoktur artık. Bu aşkın potasında yanıp yakılmakta, bu yanışın iniltileri Yunus'u ozanlaştırmada. Artık Yunus yok, ortada aşk var, aşkın terennümleri var. Yunus, bu aşk harmanında savrulan buğday taneleri gibi estikçe aşk, döküldükçe aşk:

Aşkın aldı benden beni

Bana seni gerek seni

Ben yanarım dünü günü

Bana seni gerek seni

Ne varlığa sevinirim

Ne yokluğa yerinirim

Aşkın ile avunurum

Bana seni gerek seni”(MEB, 8, s.46-49).

Akılcılık, zihin faaliyetlerini ön planda tutan bir akımdır. Gerçek bilginin var olabilmesi ya da anlaşılabilmesi için düşünce erkinin yeterli olduğunu savunur. Deneysel verilerle, somut kategoride elde edilecek bilgiler gerçek bilgi özelliğini yansıtmazlar (Söğütü, 2008). Akılcılık teorisi, politik teorinin de temelini oluşturmuştur. Platon’a göre, rasyonalist bilgi kuramı, onun siyaset felsefesinin de temelini oluşturmuştur. Platon’a göre, algılanan objeler evrenidir (Gökberk, 1996).

Metinde de duyularla algılanamayan, akıl ile kavranabilen görüşlerden bahsedilmiştir. Metinde Yunus Emre’nin “aşk” anlayışı üzerinde durulmuş ve bu anlayışın Yunus Emre için ne anlama geldiği anlatılmaya çalışılmıştır. Metinde “Aşk” anlayışının basit düzeyde bir anlayış olmadığı, ilahi bir “aşk” boyutunda anlaşılması gerektiği ve Yunus Emre’nin de artık kendi somut varlığından kurtulup “ilahi aşk” gibi bir soyut varlığı anlamaya çalıştığı anlatılmıştır. Somut bir duyu verisinden kurtulup soyut bir akıl evresine geçen Yunus Emre dizelerinde “Bana seni gerek seni” diyerek yalvarmaya koyulmuştur.

8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Kişisel gelişim” adlı dördüncü temada, “Adam Olmak ” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “kritisizm (eleştiricilik)” akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “Kritisizm (eleştiricilik)” akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “Adam Olmak” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Adam Olmak ” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

“Çevrende herkes şaşırırsa bunu da senden bilse

Sen akli başında kalabilersen eğer

Herkes senden kuşku duyarken hem kuşkuya yer bırakır.

Hem kendine güvenebilersen eğer

*Yalanla karşılık vermezsen yalana
Unutmayabilersen halkı krallarla gezerken
Dost da düşman da incitemezse seni
Ne küçümser ne de büyültürsen çevreni
Her saatin her dakikasına
Her şeyiyle dünya önüne serilir.
Üstelik oğlum adam oldun demektir”(MEB, 8, s.68).*

Kant'a (1993) göre insanın düşünce yapısı ve deneysel olgular bir araya getirilerek gerçek bilgiye ulaşılmaya çalışılmalıdır. Akıl zihnin işleyişinde birincil etkindir. Akıl ilkeleri ile somut veriler var edilir ve ortaya yeni bilgiler çıkarılır. Bu şekilde elde edilen bilgi de gerçek bilgi olarak kabul görür.

“Adam Olmak” metninde duyularla algılanabilen, insanda var olan yetilerin var olan şekli ile kullanılmasının doğru olmadığı, bu yetilerin akıl süzgecinden geçirildikten sonra kullanılmasının doğru olduğu dile getirilmeye çalışılmıştır. İnsanın sadece duyularıyla hareket eden bir canlı olmadığını savunan kriticizm akımı, şiddete şiddetle, yalana yalanla, kine kinle, küçümsemeye küçümseme ile karşılık vermemeyi temele alır. Çünkü bunlar duyular ile algılanabilen bakış açılarıdır. Fakat insanın yalana doğru ile, kine sevgi ile, şiddete güven ile karşılık vermesi akıl ilkelerinin harekete geçtiğini ve bu ilkeler doğrultusunda insanın hal ve hareketlerini belirlemesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Kriticizm akımı da duyular ve aklın kullanılması ile gerçek bilgiye ulaşabileceğini öne süren felsefi akımdır.

8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Toplum Hayatı” adlı beşinci temada, “İmece” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “empirizm (deneycilik)” akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “Empirizm (deneycilik)” akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “İmece” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“İmece ” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

Orakları çeken delikanlılar, orta yaşlılar ekine hemen giriştiler. Kızlar, kadınlar desteleri harmana hemencecik taşımaya başladılar. Yaşlılar harman yerinde kalmışlar, bir yandan konuşuyorlar, bir yandan da harmanı yapıyorlar.Bir türkü , bir

kıyamettir gidiyordu.Öğleye kalmadan, daha sarı sıcak çökmeden kocaman bir tarlanın ekini biçildi, harman edildi.

Sonra, belki on beş tane hayma yaptı delikanlılar. Büyük, üstü çiçekli otlarla örtülü haymalar. Kocaman bir kazanda düğün yemeği gibi patatesli et pişiyordu. Bir kocaman kazanda da bulgur aşı. Yemek koyuldu, yenildi, içildi ama hemen köye dönülmedi.

Oyunlar başladı. Bir yanda delikanlılar halay çektiler. Abdal Musa zorlu davul çalıyordu. Hösük de zurnaya çökmüştü.

İmece cümbüşü o gün, gün batıncaya kadar sürdü. Herkes çalışmayı, her bir şeyi, yorgunluğu unutmuştu. Herkesin damağında eğlencenin tadı kalmıştı. Bu tarlayı hasta adamın karısı bir ayda biçtirip harman edemezdi. Bir öğleye kadar, iş tamam (MEB, 8, s.78-81).

Locke (2000) göre empirizm ikiye ayrılır. Bunlar dış ve iç deneydir. Dış deney; var olan somutluktan yola çıkarak gerçek bilgiye ulaşmaya çalışır. İç deney ise zihinsel faaliyetlerin sonucudur (Locke, 2000).

“İmece” adlı metinde de empirizmin özelliklerine uygun olarak dış dünyada olan ve algılanan şeylerdir. Metinde İmece usulü çalışmaya giden köylülerin kültürel özelliklerine göre nasıl bir gün geçirdikleri anlatılmaktadır. İnsanların gün içinde yapacakları şeyleri duyuları ile algılayıp akılları ile tasavvur etmeleri ve bunu gerçekleştirmeleri temel insani özelliklerdir. “Sarı sıcak çökmeden” ifadesi hissetme duyusu ile, “yemekler yenildi” ifadesi tat alma ile, “üstü çiçeklerle örtülü haymalar” ifadesi görme ile, “bir türkü” ifadesi işitme duyusu ile kolayca algılanabilen kavramlardır. Metinde daha çok deneyim ile kazanılan ve sonra da uygulanabilen davranışlardan söz edilmiştir. İnsan aklında doğuştan olmayan sonradan kazanılan bilgileri içeren empirizm (deneycilik), bu metinde de değişik bakış açıları ile kendini göstermektedir.

8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Zaman ve Mekan” adlı altıncı temada, “Türk Evinde Türk Dili, Türk Dilinde Türk Evi” adlı metin bilgi felsefesi akımları açısından değerlendirildiğinde “analitik felsefe (çözümleyici felsefe)” akımının özelliklerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. “Analitik felsefe (çözümleyici

felsefe)” akımı ile ilgili Türkçe ders kitabında yer alan “Türk Evinde Türk Dili, Türk Dilinde Türk Evi” metninin incelenmesinden sonra elde edilen bulgu ve yorumlar şunlardır:

“Türk Evinde Türk Dili, Türk Dilinde Türk Evi” adlı metinden alıntılar ve metinle ilgili yorumlar

“Şüphesiz bilincin getirisi olan tüm kültür unsurlarının dil ile etkileşimi vardır; yani dil, bilinci ve kültürü etkiler ancak onlar da dili etkiler.

Bugün Anadolu ’muzda da, evle ilişkili, yaşam tarzımızın göstergesi olan bu türden söylemler vardır. Birkaç tanesi:

“Ev alma, komşu al.”

“İki gönül bir olunca samanlık seyran olur.”

“Nohut oda, bakla sofa”

“İki oda bir aralık, bir ahır bir samanlık.”

Evimizdeki Dil

(Evi Adlandırma)

Dil ile mimari etkileşimi, evin şeklinden döşenmesine kadar pek çok konuda çıkar karşımıza. Geleneksel bir Türk evi yapmışsanız sofadan, sedirden, siniden, yüklükten, ocaktan söz edersiniz.

Yüklüğün bulunduğu dönemlerde dedelerimiz gecelik entarisi giyerdi; şimdi gardırobunuz varsa pijama ve ropdöşambır giyersiniz. Her mimari tarz, yanında kendi dilini de taşır”(MEB, 8, s.96-99).

Dili anlamak ve onu kullanabilmek nesnelere yüklenen anlamlarla örtüşür. Önermeler de kavramların tasvirleri ve fotoğraflarıdır. Dil varlık aleminin bir dışsal yansımasıdır (Wittgenstein, 2002). Sözcükler ve sözcüklerin anlam ifadesi olan cümleler dış dünyanın gerçekliğini resmeden ifadelerdir (Altınörs, 2003, s.129).

Metinde geçen "Günümüzde konuyla ilgili bilim çevrelerinin yaygın kanısı, neokorteksin bir getirisi olarak insan zihninde önce dilin, daha sonra bilincin oluştuğu yönündedir." Analitik felsefesinin önemli temsilcilerinden olan Wittgenstein'in ilk eserlerinde öne sürdüğu görüş de bu şekildedir. Fakat daha sonraki dönemlerde bu görüşünün aksine önce bilincin daha sonra da onu ifade etme aracı olan dilin ortaya çıktığını savunmuştur. Metinde anlatılan da, dilin kültür unsurlarını etkilemesidir ve bundan da kendinin etkilenmesidir. Evin mimari yapısı bu mimari yapıya eşlik eden sosyal ve ekonomik durum da dilde ifadesini bulan ve dilin kültürel analizini gerçekleştiren durumlardır. "Ev alma, komşu al; iki oda bir aralık, bir ahır bir samanlık." Söylemleri de bunlara örnektir. Dilin maddi ve manevi analizi ya da gerçekte var olanla düşüncede var olan şeylerin analizi bir arada olan unsurlardır. Günümüzde modern yaşam tarzının var olduğu görülmektedir. Bu yaşam tarzına uygun olarak da sevgi, saygı anlayışları da değişmektedir. Kültürel gelenek içinde değişim gösteren şeyler önce eşyalardan, yapılardan başlamakta daha sonra da dilin kullanılış biçimine yansımaktadır.

5. BÖLÜM

Bu bölümde araştırma bulguları alt problemlere göre tartışılmış, sonuç ve öneriler sunulmuştur.

5.1. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1.1. Tartışma ve Sonuç

2017-2018 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde çıkarılan ortaokul Türkçe ders kitaplarına bakıldığında, bu çalışmada, Türkçe ders kitaplarının içeriğinde barındırdığı temalar ve bu temalar doğrultusunda hazırlanan alt metinlerin öğrenci kazanımına uygun olarak, felsefi nitelikler taşıyıp taşımadığının incelenmesiasas alınmıştır. Bu çalışmanın bulgularından hareketle aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

- Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler rasyonalizm (akılcılık) akımına uygun özellikler taşımakta mıdır?Alt problemine ilişkin sonuçlarda ön plana çıkan ve Türkçe ders kitaplarında incelenen 6. sınıf Türkçe ders kitabında “Sağlık, Spor, Oyun” adlı tema içerisinde yer alan “Organlardan mektup Var” adlı metin, 7. sınıf Türkçe ders kitabında “Okuma Kültürü” adlı tema içerisinde yer alan “Kitaplar Arasında” adlı metin, 8. sınıf Türkçe ders kitabında “Milli Kültür” adlı tema içerisinde yer alan “Yunus Emre” adlı metin rasyonalizm akımına uygun özellikler taşımaktadır. Bilimsellik açısından kanıtlanabilirlik özelliğine bağlı olarak değerlendirilen metinlerin, bu özellikleri taşıdığı görülmüştür. Alan çalışmalarında ise Yeğin (2001) çalışmasında benzer bulgulara rastlamıştır. Bu çalışmada içebakış ve tündengelim biçimi argümanlarla “Düşünüyorum, o halde varım” önermesine ulaşıldığı tartışılmıştır. Genel olarak tez “İnsan düşünen bir hayvandır.” şeklindeki eleştirilmeden kabullenilmiş bir fikri incelemektedir. Sonuç olarak çalışmada, “Doğuştan gelen bilgiler, düşünmek, içebakış ve konuşma yetenekleri yalnızca insana aittir.” sonucuna varılmıştır.
- Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler empirizm (deneycilik) akımına uygun özellikler taşımakta mıdır?Alt problemine ilişkin sonuçlarda ön plana çıkan ve Türkçe ders kitaplarında incelenen 5. sınıf Türkçe ders kitabında “Bilim ve Teknoloji” adlı tema içerisinde yer alan “Sarımsak Soslu Makarna” adlı metin, 6. sınıf Türkçe ders kitabında “Dünya ve Çevre” adlı tema içerisinde yer alan “Güneş Nasıl Çalışır?” adlı metin, 8. sınıf Türkçe ders kitabında “Toplum Hayatı” adlı tema içerisinde yer alan “İmece” adlı metin empirizm akımına uygun özellikler taşımaktadır. Bilimsellik açısından kanıtlanabilirlik özelliğine bağlı olarak değerlendirilen metinlerin, bu özellikleri taşıdığı görülmüştür. Alan çalışmalarında ise İltar’ın (2017) çalışmasında da benzer bulgulara rastlanmıştır. İltar, çalışmasında bilimsel bilginin niteliğini incelerken epistemolojiyle, bilimsel akıl yürütmeyi sorgularken mantıkla, bilimin incelediği varlıkların gerçekliğini ele alırken metafizikle ilişki kurmaktadır.

- Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler pozitivism (olguculuk) akımına uygun özellikler taşımakta mıdır?Alt problemine ilişkin sonuçlarda ön plana çıkan ve Türkçe ders kitaplarında incelenen 5. sınıf Türkçe ders kitabında “Sağlık ve Spor” adlı tema içerisinde yer alan “Sağlıklı Yaşıyorum” adlı metin, 6. sınıf Türkçe ders kitabında “Bilim ve Teknoloji” adlı tema içerisinde yer alan “İletişim Alanındaki İcatlar” adlı metin pozitivism akımına uygun özellikler taşımaktadır. Bilimsellik açısından kanıtlanabilirlik özelliğine bağlı olarak değerlendirilen metinlerin, bu özellikleri taşıdığı görülmüştür. Alan çalışmalarında ise Yetim’in (2003) çalışmasında da benzer bulgulara rastlanmıştır. Yetim’in, çalışmasında tümevarım problemini çözmeye yönelik girişimler Hume’un tümevarıma ilişkin argümanı çerçevesinde gruplandırılarak, tarihsel bir bağlamda ele alınmıştır. Bu çözümlere genel olarak bakıldığında çoğunlukla ya tümevarım yönteminin şu anki haliyle geçerli olduğunu ispatlama, ya da bu yöntemin bazı düzenlemelerle geçerli hale getirilebileceğini ispatlamaya yönelik olduğu görülmüştür. Bu çalışmada,bilimin tümevarımsal ya da tümdengelimsel olarak bir tek mantığa indirgenemeyeceği, bilimin çok boyutlu olduğu üzerinde de durulmuştur.
- Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler kriticizm (eleştiricilik) akımına uygun özellikler taşımakta mıdır?Alt problemine ilişkin sonuçlarda ön plana çıkan ve Türkçe ders kitaplarında incelenen 5. sınıf Türkçe ders kitabında “Doğa ve Evren” adlı tema içerisinde yer alan “Kar Tanesinin Serüveni” adlı metin, 6. sınıf Türkçe ders kitabında “Milli Mücadele ve Atatürk” adlı tema içerisinde yer alan “Mustafa Kemaller Tükenmez” adlı metin, 7. sınıf Türkçe ders kitabında “Doğa ve Evren” adlı tema içerisinde yer alan “Bundan Başka Dünya Yok” adlı metin, 8. sınıf Türkçe ders kitabında “Kişisel Gelişim” adlı tema içerisinde yer alan “Adam Olmak” adlı metin kriticizm akımına uygun özellikler taşımaktadır. Bilimsellik açısından kanıtlanabilirlik özelliğine bağlı olarak değerlendirilen metinlerin, bu özellikleri taşıdığı görülmüştür. Alan çalışmalarında ise Kireççi’nin (2018) çalışmasında benzer bulgulara rastlanmıştır. Bu çalışmada Kant’ın eleştirel felsefesine ve bu felsefe ışığında doğanın mekanizması ile erekselliği düşünceleri arasındaki çatışma ele alınmıştır. Doğanın mekanizması ile insan özgürlüğü arasındaki çatışma ve insanın bilişsel yetilerindeki ikilik düşüncesine değinilmiştir.

- Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler fenomenoloji (görüngübilim) akımına uygun özellikler taşımakta mıdır? Alt problemine ilişkin sonuçlarda ön plana çıkan ve Türkçe ders kitaplarında incelenen 5. sınıf Türkçe ders kitabında “Milli Kültür” adlı tema içerisinde yer alan “Çocuk Doğru Söyledi” ve “Okuma Kültürü” adlı temada yer alan “Okuma Kitaplarım” adlı metinler, 6. sınıf Türkçe ders kitabında “Vatandaşlık Bilinci” adlı tema içerisinde yer alan “Çiftçinin Nasihati” adlı metin, 7. sınıf Türkçe ders kitabında “Duygular” adlı tema içerisinde yer alan “Mutluluk Nedir?” adlı metin, fenomenoloji akımına uygun özellikler taşımaktadır. Bilimsellik açısından kanıtlanabilirlik özelliğine bağlı olarak değerlendirilen metinlerin, bu özellikleri taşıdığı görülmüştür. Alan çalışmalarında ise Çolak’ın (2016) çalışmasında benzer bulgulara rastlanmıştır. Çolak’ın çalışmasında fenomenoloji ve soyut sanat arasında bir köprü kurulmaya çalışılmıştır. Sanatçılar, eserleri aracılığıyla nesnelere raslantısal niteliklerinden soyutlayarak, saf olanı ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Soyut sanatın deneyimi ve nesnel gerçekliği yadsıyan bu yaklaşım ile bu iki sanatın farklı yönleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Özcangiller’in (2016) çalışmasında özne-nesne sorunu ya da genel olarak düşünce ile varlık ilişkisi Hegel’in özne kavramı bağlamında ele alınmıştır. Özne-nesne sorunu hakkında bir çözüme ulaşılmaya çalışıldığı bu çalışmada, çeşitli bilinç şekillerinin içerisinden geçtikten sonra, özne-nesne ikiliğinin çözümü olarak doğrunun töz olduğu denli özne olduğu görüşü açık kılınmaya çalışılmıştır.

Yaltraklı’nın (1987) çalışmasında Hegel’e göre bilginin araç ya da alet olmasından hareket ettiğinden, şeyin kendinde olarak tanınmasını ve olduğu gibi gözlemlenmesini engellediğinden bahsedilmiştir. Eğer bilgiyi alet ya da araç olarak kavrarsak bilgi nesnesi alet tarafından değiştirilmiş olur ve biz onu olduğu gibi kavrayamayız. Bilgiyi araç olarak almak da ortam gereği onun kendi doğasını, doğruluğunu yanıltıcı biçimde vermeyi de doğurur. Buradan hareketle özne-nesne özdeşliğine varılmıştır.

- Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler analitik felsefe (çözümleyici felsefe) akımına uygun özellikler taşımakta mıdır? Alt problemine ilişkin sonuçlarda ön plana çıkan ve Türkçe ders kitaplarında incelenen 5. sınıf

Türkçe ders kitabında “Erdemler” adlı tema içerisinde yer alan “Püf Noktası” adlı metin, 6. sınıf Türkçe ders kitabında “Milli Kültürümüz” adlı tema içerisinde yer alan “Bizimki Türkçe Sevdası” adlı metin, 8. sınıf Türkçe ders kitabında “Zaman ve Mekan” adlı tema içerisinde yer alan “Türk Evinde Türk Dili, Türk Dilinde Türk Evi” adlı metin analitik felsefe (çözümleyici felsefe) akımına uygun özellikler taşımaktadır. Dil çözümlemesi açısından değerlendirilen metinlerin, bu özellikleri taşıdığı görülmüştür. Alan çalışmalarında ise Rızvanoğlu’nun (2013) çalışmasında benzer bulgulara rastlanmıştır. Rızvanoğlu çalışmasında dil felsefesinin temel kavramları olan anlam ve yorum üzerinden nesnel bir anlam arayışı, anlamın eyleme bağının kurulduğu bir anlayışın olup olmadığı, yaşantı ve yorum kavramları, yaşantının yazıda cisimlemesi açılarından dil felsefesinin yerinin belirlenmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Gülcan (2002) çalışmasında Wittgenstein’in görüşlerini birinci ve ikinci dönem olarak ele alır. Wittgenstein dilin sınırlarını belirleyerek, üzerinde konuşulamayan şeylerde susmak gerektiğini vurgulamıştır. Dil ile dünyanın mantıksal yapısının birebir olduğunu, anlamın kullanım bağlamında oluştuğunu dile getirmiştir. Her iki dönemde de ele alınan konu, dilin insan için ne anlam ifade ettiğidir. Bu bağlamda metinlerin analizinde de bahsedildiği gibi dilin sınırlarının insanın anlam arayışı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldırım (2015) çalışmasında evren hakkında olan düşüncelerin gittikçe evreni bilme yollarına dönüşmesini ve bu bilmenin ifade edildiği araca dikkatlerin çekilmesi üzerinde durmuştur. 19. yüzyılın başlangıcından itibaren metafiziksel ve epistemolojik öğretiler dil felsefesine dayanılarak yeniden formüle edilmiştir.

Çelebi (2014) çalışmasında çağdaş dil felsefesinde dil, zihin ve söz edimi ilişkisinin farklı filozoflar tarafından, farklı görüşlerle ortaya konulmaya çalışmıştır. Çalışmada, söz edimi kavramında edim eyleme, söz ise dile gönderme yapmakta eylem, edim, söz ve dilin birbiri ile ilişkili kavramlar olduğu, anlamın sadece doğruluk-yanlışlık karşıtlığına indirgemenin doğru bir yöntem olmadığı, bilinçli ve bilinçsiz kontrol edilebilen eylemlerin olduğu üzerinde durulmuştur.

- Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler entüisyonizm (sezgicilik) akımına uygun özellikler taşımakta mıdır?Alt problemine ilişkin sonuçlarda ön plana çıkan ve Türkçe ders kitaplarında incelenen 5. sınıf Türkçe ders kitabında “Çocuk Dünyası” adlı tema içerisinde yer alan “Güneşin Uyuduğu Yer” adlı metin, 6. sınıf Türkçe ders kitabında “Sanat ve Toplum” adlı tema içerisinde yer alan “Küçük Ressam” adlı metin, 7. sınıf Türkçe ders kitabında “Milli Kültür” adlı tema içerisinde yer alan “Bir Küçük Kilimim” adlı metin, 8. sınıf Türkçe ders kitabında “Milli Kültür” adlı tema içerisinde yer alan “Kitaplarla Kurulan Dostluk” adlı metin entüisyonizm akımına uygun özellikler taşımaktadır. Bilimsellik açısından kanıtlanabilirlik özelliğine bağlı olarak değerlendirilen metinlerin, bu özellikleri taşıdığı görülmüştür. Alan çalışmalarında ise Şener’in (2013) çalışmasında benzer bulgulara rastlanmıştır. Şener, Bergson’nun bilgi anlayışını anlattığı çalışmasında, bilginin kaynağı olarak içgüdü, zeka ve sezgiyi kabul etmektedir, mutlak bilgiye ulaşma aracı, konuyu olduğu gibi içinden yakalayan sezgi bilgisidir konuları üzerinde durulmaktadır.
- Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler pragmatizm (faydacılık) akımına uygun özellikler taşımakta mıdır?Alt problemine ilişkin sonuçlarda ön plana çıkan ve Türkçe ders kitaplarında incelenen 5. sınıf Türkçe ders kitabında “Milli Mücadele ve Atatürk” adlı tema içerisinde yer alan “Mustafa Kemal’in Kağnısı” adlı metin, 6. sınıf Türkçe ders kitabında “Biz ve Değerlerimiz” adlı tema içerisinde yer alan “Affet Babacığım” adlı metin, 7. sınıf Türkçe ders kitabında “Atatürk” adlı tema içerisinde yer alan “Atatürk Kurtuluş Savaşında” adlı metin, 8. sınıf Türkçe ders kitabında “Atatürk” adlı tema içerisinde yer alan “İşte Onun Evrensellik Anlayışı” adlı metin pragmatizm akımına uygun özellikler taşımaktadır. Bilimsellik açısından kanıtlanabilirlik özelliğine bağlı olarak değerlendirilen metinlerin, bu özellikleri taşıdığı görülmüştür. Alan çalışmalarında ise Uslukaya (2018) çalışmasında benzer bulgulara rastlanmıştır. Uslukaya “Nurettin Topçu’nun eğitim anlayışının felsefi yaklaşımlar açısından değerlendirilmesi” adlı çalışmasında herhangi bir felsefi dayanağa sahip olmadan oluşturulan yapılar istenilen başarıyı ortaya çıkaramayacaktır tezini savunmaktadır. Eğitim felsefesinde temel amaç hedeflerin eğitim felsefesine uygun olmasıdır.

- Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler septizm (şüphecilik) akımına uygun özellikler taşımakta mıdır?Altproblemine ilişkin sonuçlarda ön plana çıkan ve Türkçe ders kitaplarında incelenen metinlerde septizm akımına uygun metin örneğine rastlanmamıştır. Alan çalışmalarında da Taşkın'ın (2002) çalışmasına göre Gazali ve David Hume'un Şüphecilik anlayışları karşılaştırılmıştır. Çalışmada bilgiyi elde etmede duyulan motivasyonun şüphe tarafından elde edildiğinden, insanın şüphe içinde sürekli kalamayacağından, şüphenin de bir sonu olduğundan, inanç ile bilginin sınırlarından bahsedilmiştir.

Sonuç olarak bu çalışmada, ilköğretim Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bilgi felsefesi akımları açısından incelemesi yapılmış ve yapılan incelemeler sonucunda, Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerde pragmatizm, entüisyonizm ve kriticizm akımlarının her sınıf düzeyindeki metinlerde bulunduğu; fenomenoloji, analitik felsefe, empirizm, pozitivizm, rasyonalizm gibi akımların da üç sınıf düzeyinde bulunduğu görülmüştür. Türkçe ders kitabındaki metinler felsefi akımlar doğrultusunda incelendiğinde, Türkçe ve felsefenin bir arada değerlendirilmesinin de olanaklı olduğu görülmüştür. Bu tür çalışmaların, öğrenme seviyesinin belirlenmesinde de etkili olabileceği düşünülmektedir. Bilgi felsefesi açısından metinler incelendikten sonra, somut ve soyut kavramlar açısından sınıfların öğrenme düzeylerinin de belirlenmesinde fayda sağlayacaktır. Rasyonalizm ve entüisyonizm akımlarının çoğunlukla soyut kavramlardan oluştuğu için, rasyonalizm ve entüisyonizm gibi akımlara uygun metinlerin 7 ve 8. sınıf düzeylerinde verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir. Pozitivizm, empirizm ve fenomenoloji akımlarının da çoğunlukla somut kavramlardan oluştuğu için, pozitivizm, empirizm ve fenomenoloji gibi akımlara uygun metinlerin 5 ve 6. sınıf düzeylerinde verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir. Pragmatizm akımı ise faydacı bir görüşü savunduğu için bütün sınıf düzeylerinde empati kurarak eğitim ve öğretimi devam ettirmekte etkili olduğu söylenebilir. Analitik felsefe de dil öğelerini içinde barındıran bir akım olduğu için tüm sınıf düzeylerinde kullanılabilir. Kriticizm akımı soyutluk ve somutluk kavramlarının her ikisini de barındırmaktadır. Bu akım da her sınıf düzeyinde kullanılabilir. Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerde septizm akımına uygun örneklere ise rastlanmamıştır.

5.1.2. Öneriler

Çalışmada elde edilen sonuçlardan hareketle şu öneriler sunulmuştur.

1. Yapılan bu çalışma sadece Türkçe ders kitaplarının bilgi felsefesi açısından incelenmesi ile sınırlıdır. Bu nedenle Türkçe ders kitapları, felsefenin diğer bölümleri ve akımları tarafından da incelenebilir.
2. Türkçe ders kitaplarında, öğrencilerin öğrenme düzeyleri de esas alınarak metinlerde bulunan kelimeler “somutluk ve soyutluk” derecelerine göre kelime belirleme çalışmaları yapılabilir.
3. Türkçe ders kitabında bulunan metinler, felsefi değerler açısından incelenerek disiplinler arası bir çalışma ile öğrencilerin felsefi değerleri öğrenme düzeyleri de belirlenebilir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (1975). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akdemir, M. (2004). Felsefi Düşünme ya da Düşünmeyi Öğrenme. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, s. 44-59.
- Alkan, C. (1983). *Eğitim Felsefesi*. Bursa:Uludağ Üniversitesi Basımevi.
- Altınörs, A. (2000). *Dil Felsefesi Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Altınörs, A. (2003). *Dil Felsefesine Giriş*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Arpağ, M. (2016). *İlköğretim İkinci Kademe 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinin Sözcük Türleri Bakımından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Arslan, A. (2002). *Felsefe*. (1. Baskı). İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları.
- Arslan, A. (2012). *Felsefeye Giriş*. (16. Baskı). Ankara: Adres Yayınları.
- Aster, E. V. (2005). *İlkçağ ve Ortaçağ Felsefe Tarihi*. (Çev. V. Okur). (3. Baskı). İstanbul: İm Yayın.
- Aydın, A. (2000). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Aydın, A. (2011). *Felsefe Düşünce Tarihi*. (6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aysever, L. (2003). Dil Felsefesinin Geleceğine Bir Bakış. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 20(2), s. 127-140.

Bakır, K. (2007). *Jean-Jacques Rousseau'nun Natüralist Eğitim Anlayışı*. *Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, s. 103-122.

Batur, Z. (2006). *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe 6. ve 7. Sınıf Ders Kitaplarından Geçen Bilinmeyen Kelimelerin Kazanım Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Batur, Z. (2010). *İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Bergson, H. (2007). *Ahlakın ve Dinin İki Kaynağı*. (Çev. M. Yakupoğlu). (3. Baskı). Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Bilhan, S. (1991). *Eğitim Felsefesi*. Ankara: AÜEBF Yayınları.

Celep, C. (2004). *Meslek Olarak Öğretmenlik*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.

Cevizci, A. (2003). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Cevizci, A. (2012). *Felsefe*, Anadolu Üniversitesi. Ankara: Açık Öğretim Fakültesi Yayını.

Chomsky, N. (2014). *Dilin Mimarisi*. (Çev. İ. K. Bayırlı). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Cımbız, A. T. (2017). *Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Resimlerin Metinlerle Uyum Düzeyinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

Çağlayan, S. (2007). *Türk Eğitim Sistemi Üzerinde Etkili Olan Felsefi Akımlar*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Çelebi, V. (2014). *Çağdaş Dil Felsefesinde, Dil, Zihin ve Söz Edimi İlişkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çelik, F. (2006). Türk Eğitim Sisteminde Hedefler ve Hedef Belirlemede Yeni Yönelimler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(11), s. 1-15.

Çolak, P. D. (2016). *Husserl Fenomenolojisi ve Soyut Sanat*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çüçen, A.K. (2005). *Bilgi Felsefesi*. (2. Baskı). Bursa: Asa Kitabevi.

Demirel, Ö. (2006). *Eğitimde Yeni Yönelimler*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Denkel, A. (2011). *Bilginin Temelleri*. İstanbul: Doruk Yayıncılık.

Descartes, R. (2015). *Yöntem Üzerine Konuşma*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Doğan, N. (2003). Pragmatizmin Felsefi Temelleri. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20, s. 83-93.

Dombaycı, M. A. (2011). Felsefenin Değerleri. *Gazi Üniversitesi Dergisi*, 7(19), s.59-62.

Dostoyevski, F. (2000) *Yeraltından Notlar*. İstanbul: Cumhuriyet Yayınları.

Duman, B. (2008). Öğrencilerin Benimsedikleri Eğitim Felsefeleriyle Kullandıkları Öğrenme Stratejisi ve Öğrenme Stillерinin Karşılaştırılması. *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(1), s. 203-224.

Emre, Y. (2015). *Bana Seni Gerek Seni*. İstanbul: Yason Yayıncılık.

Erbaş, H. (1992). Sosyolojide Fenomenoloji. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 14, s. 203-204.

Ercantürk, O. K. (2015). *Göstergebilim Açısından Türkçe Ders Kitapları*. Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Erdem, E. ve Demirel, Ö. (2002). Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, s. 81-87.

Ergün, M. (1996). *Eğitim Felsefesi*. Ankara: Ocak Yayınları.

Ergün, M. (2014). *Eğitim Felsefesi*, Ankara: Ocak Yayınları.

Ertürk, S. (1998). Türkiye’de Eğitim felsefesi Sorunu. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, s. 11-16.

Gazali. (2004). *Kimyay-ı Saadet*. (Çev. Ali Arslan). İstanbul: Yeni Şafak Yayınları.

Göçer, A. (2012). Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine. *Türk Dili Dergisi*, 729, s.50-57.

Gökberg, M. (1996). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Gökberk, M. (1990). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Guttek, L. G. (2014). *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar*. (Çev. N. Kale). Ankara: Ütopya Yayınevi.

Gülcan, N. Y. (2002). *L. Wittgenstein’in Dil Felsefesinde Anlamın Kullanım Bağlamında Açıklanma Denemesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Haklı, Ş. (2007). İbni Sina Epistemolojisinde Bir Bilgi Kaynağı Olarak Sezgi. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 6(11), s. 35-52.

Hançerlioğlu, O. (1989). *Felsefe Sözlüğü*. (7. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Hançerlioğlu, O. (1996). *Felsefe Sözlüğü*. Remzi Kitabevi, İstanbul.

Husserl, E. (2003). *Fenomenoloji Üzerine Beş Ders* (Çev. H. Tepe), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Iltar, E. K. (2017). *Hilmi Ziya Ülken'de Bilim Felsefesi*, Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

İnan, İ. (2016). *Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Deyim; Atasözü, Özdeyişlerin Analizi ve Türkçe Eğitime Katkıları*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

James, W. (2003). *Faydacılık*. (Çev. T. Göbekçin). Ankara: Yeryüzü Yayınları.

Kan, M. O. (2010). *Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Kitabının Kültür Öğeleri Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.

Kant, I. (1993). *Arı Usun Eleştirisi*. (Çev. A. Yardımlı). İstanbul: İdea Yayınları.

Kant, I. (2012). *The Critique Of Judgement*. Amerika: Start Publishing.

Kant, I. (2014). *Yaşam Felsefesi*. İstanbul: E-Kitap Projesi Yayıncılık.

Karagöz, Y. (2011). Descartes ve Locke'un Epistemoloji ve Sonuçları Üzerine. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(46), s.183-231.

Karlı, Ö. (2017). Gazali'de Sezginin Anlamı, Konumu ve Sınırı Sorunu. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 62, s. 497-509.

Kırkkeseli, Ö. (2017). *8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Şiir ve Okuma Metinlerinin Kültürel Ögeler Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Kireççi, M. (2018). *Kant'ın Eleştirel Felsefesinde Doğa ve İnsan Perspektifi*. Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Koç, M. (2013). *8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Locke, J. (1992). *İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme*. (Çev. V. Hacıkadiroğlu). İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Locke, J. (2000). *İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Deneme*. (Çev. M. Delikara Topçu). Ankara: Öteki yayınevi.

Lyotard, J. F. (2007). *Fenomenoloji*. (Çev. İ. Birkan). Ankara: Kültür Kitaplığı Yayınları.

MEB (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Ankara.

MEB (2017). *Düşünme Eğitimi Dersi (6, 7 ve 8.sınıf) Öğretim Programı*. Ankara.

MEB (2017). *5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı*. İstanbul.

MEB (2017). *6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı*. İstanbul.

MEB (2017). *7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı*. İstanbul.

MEB (2017). *8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı*. İstanbul.

Mengüşoğlu, T. (1945). Fenomenoloji Felsefesi. *Felsefe Arşivi*. 1(1), s. 47-74.

- Mengüşoğlu, T. (1945). Fenomenoloji Felsefesi. *Felsefe Arşivi*. 1(1), s. 47-74.
- Mengüşoğlu, T. (1958). *Felsefeye Giriş*, İstanbul.
- Moseley, A. (2010). *A'dan Z'ye Felsefe*. (Çev. A. Süha). (1. Baskı). İstanbul: NTV Yayınları.
- Öktem, Ü. (2000). Descartes, Kant, Bergson ve Husserl'de Sezgi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya fakültesi dergisi* 40, s. 1-2.
- Öktem, Ü. (2003). John Locke ve George Berkeley'in Kesin Bilgi Anlayışı. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 43(2), s. 133-149.
- Öktem, Ü. (2005). Fenomenoloji ve Edmund Husserl'de Apaçıklık Problemi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 45(1), s. 27-55.
- Özcangiller, İ. B. (2016). *Hegel'in Fenomenolojisinde Özne Sorunu*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özlem, D. (2012). *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi*. (1. Basım). İstanbul: Notos Kitap Yayınları.
- Özlem, D. (2013). *Felsefe Ve Doğa Bilimleri*. İstanbul: Notos Kitap Yayınları.
- Platon. (1998). *Devlet*. E. Berköz. (Ed.). İstanbul: Çağdaş Yayıncılık.
- Platon. (2015). *Sokrates'in Savunması*. Ankara: Ez-De Yayınları.
- Rızvanoğlu, E. (2013). *Anlamdan Yoruma: Dil Felsefesinin Sınırları Üzerine Bir İnceleme*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Savaş, Ö. (2014). *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Dinleme Etkinliklerinin Güncelleştirilmiş Bloom Sınıflaması'na Göre Üst Düzey Bilişsel Beceriler Açısından Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Bolu.

Seven, M. A. (2004). Eğitimde Bilginin Felsefi Temelleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2) 198-207.

Seven, M. A. (2004). Eğitimde Bilginin Felsefi temelleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), s. 197-207.

Soykan, N. (1996). *Eğip Bükmeyen Bir Eğitim Nasıl Olanaklıdır? Türkiye 2. Eğitim Felsefesi Kongresi*, Van: Yüzüncü Yıl Basımevi.

Söğütlü, İ. (2008). İki Farklı Epistemoloji, İki Farklı Siyaset: Rasyonalist ve Ampirist Siyasetin Felsefi Temelleri. *Bilecik Üniversitesi İİBF, Siyaset ve Sosyal Bilimler Bölümü*, 2, s. 27-50.

Sönmez, V. (2009). *Eğitim Felsefesi*. Anı Yayıncılık, Ankara.

Sönmez, V. (2010). Auguste Comte, Pozitivizm (1798-1857). *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 3(3), s. 161-163.

Sönmez, V. (2015). *Eğitim Felsefesi*. (13. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Şener, H. (2004). *Bergson'un Bilgi Anlayışı ve M. Şekip Tunç'a Yansıması*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Şişman, M. (2006). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi.

Taşkın, A. (2002). *Gazali ve David Hume'un Şüphencilik Anlayışlarının Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tepe, H. (1995). *Platon'dan Habermas'a Felsefede Doğruluk ya da Hakikat*. Ankara: Ark Yayınevi.

Tezcan, M. (1997). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Zirve Yayıncılık.

Topdemir, H. G. (2009). Felsefe Nedir? Bilgi Nedir?. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 23(1), s. 119-133.

Uslukaya, A. (2018). *Nurettin Topçu'nun Eğitim Anlayışının Felsefî Yaklaşımlar Açısından Bir Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tunceli.

Uygur, N. (2007). *Dilin Gücü*. İstanbul: YKY.

Ülken, H. Z. (1963). *Felsefeye Giriş*. (2. Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Ülken, H. Z. (2001). *Eğitim Felsefesi*. Ülken Yayınları, İstanbul.

Warburton, N. (2011). *Felsefenin Kısa Tarihi*. (Çev. G. Ateşoğlu). İstanbul: Alfa Yayınları.

Wittgenstein, L. (2002). *Tractatus, Logico-Philosophicus*. (Çev. O. Aruoba). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Wittgenstein, L. (2014). *Tractatus Logico – Philosophicus*.

Yaltraklı, U. (1987). *Hegel'in Fenomenolojisinin Bilgi Kuramsal Temelleri*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yeğin, A. (2001). *Descartes'in Zihin Üzerine Felsefesi*. Yüksek Lisans tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yetim, Ş. (2003). *Pozitivizmde Tümevarım Problemi*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 23(112),s.7-17

Yıldırım, M. (2015). *Gottlab Frege'nin Dil Felsefesi ve Mantık Arayışı*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yiğit, A. (2011). *Milli Eğitim Bakanlığı 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Kelime Serveti Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Yurtbaşı, M. (2013). *Sınıflandırılmış Kavramlar Sözlüğü*. (1. Baskı). İstanbul: Tor Ofset Yayıncılık.

